

www.salampnu.com

سایت مرجع دانشجوی پیام نور

- ✓ نمونه سوالات پیام نور : بیش از ۱۱۰ هزار نمونه سوال همراه با پاسخنامه
- تستی و تشریحی
- ✓ کتاب ، جزوه و خلاصه دروس
- ✓ برنامه امتحانات
- ✓ منابع و لیست دروس هر ترم
- ✓ دانلود کاملاً رایگان بیش از ۱۴۰ هزار فایل مختص دانشجویان پیام نور

www.salampnu.com

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

رشته: مهندسی اقتصاد کشاورزی

2 واحد درسی

مقطع کارشناسی

منبع درسی: کتاب روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

انتشارات : دانشگاه پیام نور

مؤلف : دکتر محسن شوکت فدایی ، مهندس محمود خلیلی

تهیه کننده اسلایدهای آموزشی: دکتر محسن شوکت فدایی

- فصل اول: پرسش آغازین
- فصل دوم: مطالعات اکتشافی (مطالعات مقدماتی)
- فصل سوم: طرح نظری مسئله تحقیق
- فصل چهارم: فرآیند مدلسازی و شناخت عناصر آن
- فصل پنجم: جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات (مشاهده)
- فصل ششم: روش‌شناسی
- فصل هفتم: نتیجه‌گیری

روشهای تحقیق در
اقتصاد کشاورزی

فصل اول

پرسش آغازین

پرسش آغازی

هدف :

■ عنوان يك موضوع تحقيقي بيانگر، نوع، شكل و كيفيت آن مي باشد. عنوان در واقع ؛ همان « پرسش آغازين » است كه در تحقيقات، جملاتي نظير ؛ موضوع، موضوع تحقيق، عنوان طرح و... همراه با اهداف، كارکرد، خصيصه و اصول مشابه بيان ميگردد.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

■ «پرسش آغازین» جمله‌ای کوتاه، روشن و بدیع در قالب دو شکل «خبري و پرسشي» است که منظور و مقصود يك موضوع را که در حقیقت عصاره آن میباشد در ابتدای تحقیق بیان می‌کند.

■ انتخاب «پرسش آغازین» تابع قوانین و قواعد خاصی بوده که پژوهشگر لازم است آن را در انجام يك تحقیق رعایت کند. بر همین اساس، شناخت مراحل ساخت يك «پرسش آغازین» در يك تحقیق مطلوب برای پژوهشگر از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

از اینرو این فصل سعی دارد؛

■ به تعریف جمله، ارکان آن، نهاد و گزاره، جمله و اقسام آن، طرح يك جمله پرسشي و «پرسش آغازین» و ویژگیهای آن، کارکردها، قواعد طراحی، شکل کلمات، زمان، مکان و محتوای «پرسش آغازین» بپردازد تا مخاطب با شناخت کامل بتواند با مثالهای کاربردی فصل برای تحقیقش يك «پرسش آغازین» خوب طراحی کند.

شناخت جمله و تعریف آن

■ « مجموعه کلماتی که بین آنها رابطه وجود داشته باشد و بتواند معنی واحد کاملی را در ذهن شنونده ایجاد کند. »

■ اصل پذیرش جمله به عنوان «واحد بیان» در گفتار شفاهی و کتبی ایجاب می کند که ما را با ارکان جمله، نهاد و گزاره و اقسام آن آشنا کند :

1- ارکان جمله

- توجه به اجزای تشکیل دهنده جمله برای شناخت آن ضرورت دارد و برای ساختن يك جمله باید بدانیم که کدام جزء از اجزای جمله لازم است، عنوان شود.
- در ساخت يك جمله عواملی مانند: فاعل، فعل، مفعول، متممها، قیدهای زمان و مکان، جملات استفهام و... نقش مهمی را ایفا می کنند و هر کدام از آنها دارای کارکردهای خاصی می باشند.

2- نهاد و گزاره

■ در دستور زبان فارسی، ارکان جمله به شکل دیگری مورد بررسی قرار می‌گیرد. به طوری که، یک جمله خبری را می‌توان به دو بخش اصلی تقسیم کرد؛ بخشی از جمله که خبری درباره آن داده می‌شود، «نهاد» و خود خبر را «گزاره» گویند.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

به عنوان مثال ؛

■ « بررسی شاخصهای اصلی بهداشت و درمان در استان کهگیلویه و بویراحمد در مقایسه با کل کشور در سال 1370 »

■ در این مثال بخش اصلی جمله یعنی « شاخصهای اصلی بهداشت و درمان » به عنوان نهاد قلمداد شده و بخش دیگر آن یعنی ؛ « بررسی می شود »، درباره شاخصهای اصلی بهداشت و درمان خبر می دهد که به آن « گزاره » گویند. آنچه که این جمله بیان می کند چنین است :
شاخصهای اصلی بهداشت و درمان در استان کهگیلویه و بویراحمد با مقایسه با کل کشور در سال 1370 بررسی می شود.

3- اقسام جمله

3-1 جمله خبری: آن دسته از جمله‌هایی است که مقصود آن بیان خبر است.

■ به عنوان مثال: "موانع فرهنگی توسعه در استان کهگیلویه و بویراحمد".

■ این جمله خبری در اصل بدین شکل می باشد: موانع فرهنگی توسعه در استان کهگیلویه و بویراحمد بررسی می شود.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

2-3 جمله پرسشی: این جمله به جمله استفهامی نیز موسوم

بوده و در آن سوالی مطرح می شود. به عنوان مثال :

■ «پوشش گیاهی استان کهگیلویه و بویراحمد و پراکنش آن چگونه است.؟»

■ برخی اوقات جملات پرسشی همانند جمله های خبری هستند

با این تفاوت که بیان آنها تنها در آهنگ صدا است. گاهی

این جملات به کمک یکی از ادوات استفهام ساخته می شوند.

از این رو، جمله پرسشی « معمولاً » نیازمند جواب است. اما

ممکن است گاهی اوقات قصد گوینده از طرح سوال، دریافت

پاسخ نباشد بلکه به تاکید مفهومی باشد که در پوشش جمله

پرسشی بیان می شود.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

3-3 جمله امری: هرگاه در ضمن بیان جمله‌ای فرمانی صادر شود، جمله را امری گویند، به عنوان مثال :

■ «چنانچه به کشت سیب زمینی پرداختی، از کود برای تقویت زمین استفاده کن».

3-4 جمله تعجبی: جمله‌ای است که متضمن حالت شگفتی یا مبین هیجان درونی باشد. لازم به توضیح است که جمله تعجبی شبیه جمله پرسشی است.

طرح پرسش آغازین

■ «پرسش آغازین» شامل جملات خبری و پرسشی است که منبسط سعی می‌گردد به جای واژه‌هایی از قبیل؛ عنوان تحقیق، عنوان طرح، عنوان موضوع و... از آن استفاده شود.

1- ویژگیهای پرسش آغازین

■ طراحی «پرسش آغازین» از بعد بیان دارای سه حالت است :

1-1 طراحی «پرسش آغازین» به حالت احساسی

■ هدف از طراحی چنین پرسشی برانگیختن و جهت دادن احساس و عواطف انسانی مردم در راستای اهداف مورد نظر در فراخوانهای علمی می باشد، مثال : «وحدت و همدلی عشایر در حفاظت از مرزها» و یا «بررسی فرهنگ عاشورا در پایداری ملت در برابر استکبار»

2-1 طراحی «پرسش آغازین» به حالت عقلانی و تحقیقی.

■ هدف از طرح این پرسشها در فراخوانهای علمی تعیین
استراتژی است مانند؛ استراتژی توسعه‌ای در زمینه
اقتصادی، اجتماعی یا وضعیت های نقدینگی.

به عنوان مثال؛

■ « جنبه‌های جامعه‌شناسی مشارکت و توسعه
روستایی.»

3-1 طراحی پرسش آغازین به حالت احساسی و عقلانی تحقیقی.

■ هدف از طراحی این پرسشها، برانگیختن احساسات و عواطف از یکسو و علتیابی آثار پدیدهها از سوی دیگر به منظور ارزیابی است، موضوعاتی پیرامون اعتیاد، بیکاری، اوقات فراغت جوانان و... مثالهایی از این نوع است.

به عنوان مثال ؛

■ «بررسی آثار پدیده اعتیاد جوانان در افزایش طلاق
در شهر تهران»

2- کارکردهای «پرسش آغازین»

■ محتوای پیام يك « پرسش آغازین » با حداقل و اثره باید حداکثر مفهوم را به ذهن مخاطب تداعي کند. با این وصف يك «پرسش آغازین» دارای وظایفی به شرح زیر می باشد:

1-2 ترغیب مخاطب به خواندن موضوع تحقیق.

2-2 زیبایی يك «پرسش آغازین».

3-2 کوتاه و موجز بودن ” پرسش آغازین ”

2-2 زیبایی يك «پرسش آغازین»

این ویژگی می تواند تحقیق را جذاب جلوه دهد. جذابیت يك «پرسش آغازین» به شاخصهایی همانند ؛ تکراری نبودن، نداشتن ابهام و طولانی نبودن کلمات، وجود تناسب با موضوع تحقیق و وجود وزن و ریتم آن بستگی دارد.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

3-2 کوتاه و موجز بودن ” پرسش آغازین ”

■ در این خصوص پرسش باید حاوی چکیده مطلب باشد و بتواند با استفاده از حداقل کلمات در يك جمله، حداکثر مفهوم و معنای را به ذهن مخاطب متبادر کند.

3- قواعد طراحی پرسش آغازین

■ محقق باید از روش طراحی يك «پرسش آغازین» که نمایانگر کار تحقیقی اوست آگاهی و در آن ممارست زیادی داشته باشد. بنابراین، محقق، لازم است قواعد زیر را مورد نظر قرار دهد:

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

3-1 «پرسش آغازین» باید با مطالعات اکتشافی، طرح و مبانی نظری مسئله، مدل تحقیق تناسب داشته باشد. محقق در طراحی نهایی آن باید طی مراحل تحقیق و با برگشت مکرر به هر مرحله از آن موضوع تحقیق را بررسی نماید تا از مسیر تحقیق دور نگردد.

3-2 در نوشتن و طراحی «پرسش آغازین» تا حد امکان از جمله‌ها و واژه‌های رسا و آشنا استفاده گردد.

■ مثال: بررسی تاثیر سیاستهای پولی و مالی دولت بر بخش کشاورزی در ایران.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

3-3 «پرسش آغازین» باید روشن، دقیق، صریح و بدون ابهام طرح گردد. با این امر محقق در انتقال پیام می تواند با کلمات روشن و بدون ابهام مخاطب را در جستجوی کار تحقیقی اش یاری دهد.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

مثال : فقر، آسیب پذیری و توسعه کشاورزی

■ در مثال بالا «پرسش آغازین» رسا، آشنا، صریح و دقیق است اما وجود ابهام در کلمات آن سبب شده تا پرسش روشن نباشد. به طوری که این جمله مشخص نمی‌کند که منظور از فقر چه نوع فقری است؛ آیا فقر فرهنگی و یا فقر اقتصادی و یا فقر اجتماعی است؟ و یابینکه منظور از توسعه چه نوع و در چه مکانی است؟ آیا توسعه در منطقه و یا در کشور و یا در قاره است؟ اگر پرسش بدین شکل طرح می‌گردید، مناسب تر بود: آسیب شناسی فقر فرهنگی در توسعه باغات گرمسار

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

3-4 «پرسش آغازین» باید نشاندهنده عمل موضوع تحقیق باشد. این مورد به انجام تحقیق با توجه به عواملی مانند: زمان، هزینه، عوامل نیروی انسانی، تجهیزات اشاره دارد. هرچه دامنه تحقیق محدودتر باشد امکان انجام تحقیق بیشتر خواهد بود و بالعکس. به قول معروف لقمه را به اندازه دهان باید برداشت، به عنوان مثال؛ «پرسش آغازین» اشاره شده در مثال فوق جزء تحقیقات انجام نشدنی می باشد.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

3-5 در «پرسش آغازین» نباید از کلمات تکراری استفاده شود. برخی از محققان در گزینش «پرسش آغازین» از کلمات تکراری استفاده می کنند. تکراری بودن جمله پرسشی سبب می شود، جمله طولانی و مبهم شود و محقق را در تحقیق به بیراهه بکشاند،
به عنوان مثال :

■ «بررسی روند جهانی شدن تجارت محصولات بخش کشاورزی با تکیه بر موافقتنامه کشاورزی سازمان جهانی تجارت»

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

■ چنانچه ملاحظه می شود واژه های تکراری مانند جهانی، تجارت، کشاورزی، سبب شده تا پرسش ویژگی های خود را نداشته باشد.

پرسش می توانست این چنین طرح گردد :

■ « آیا روند تجارت بازرگانی محصولات کشاورزی ایران با موافقتنامه سازمان جهانی تجارت مطابقت دارد. » و یا اینگونه طراحی شود :

■ « بررسی روند تجارت محصولات کشاورزی ایران بر اساس موافقتنامه سازمان جهانی تجارت »

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

3-6 «پرسش آغازین» به صورت جمله منفي بكار گرفته نشود. برخي از محققان «پرسش آغازین» تحقیق خود را به صورت منفي طراحی می کنند. بیان پرسش منفي همواره محقق و مخاطب را به سوگیری و پیش‌داوریهای متعدد در طول تحقیق سوق می دهد و کل آن را در نظر آنان منفي جلوه خواهد داد.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

به عنوان مثال ؛

■ «بررسی عدم بکارگیری روش آبیاری تحت فشار
بر اساس هزینه - فایده در تولید مرکبات باغهای
مازندران»

این گونه پرسشها را می توانید به صورت تطبیقی مانند
پرسش زیر طراحی کنید :

■ «بررسی تطبیقی آثار روشهای آبیاری تحت فشار
بر اساس هزینه - فایده در تولید مرکبات باغهای
مازندران»

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

7-3 از شکستن واژه و کلمات در « پرسش آغازین » پرهیز شود ؛ برخی اوقات پژوهشگران « پرسش آغازین » تحقیقشان را با کلمات و واژه‌ها شکسته بکار می‌برند. این عمل می‌تواند پرسش را به سمت ابهام و عدم شفافیت سوق دهد و مخاطب را دچار سردرگمی کند، به‌عنوان مثال ؛

■ «بررسی تطبیقی آثار روش آبیاری تحت فشار و سنتی براساس هزینه - فایده در تولید مرکبات باغهای مازندران» .

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

کلماتی که زیر آنها خط کشیده شده، نمایانگر شکستن واژه‌های پرسش است. همان طور که ملاحظه می‌شود؛ «پرسش آغازین» با محتوای متن تفاوت دارد. در محتوای متن شیوه‌های آبیاری به صورت؛ الف - شیوه تحت فشار، ب- شیوه سنتی انجام می‌گردد. اما در جمله بنظر می‌رسد که تنها يك روش آبیاری موجود است. درحالی که در پرسش، واژه «روشها» باید قید می‌گردید و نگارنده با شکستن آن سبب انحراف و ابهام در ذهن مخاطب شده است. از این رو، پرسش باید این چنین طرح می‌گردید:

«بررسی تطبیقی آثار روشهای آبیاری تحت فشار و سنتی بر اساس هزینه - فایده در تولید مرکبات باغهای مازندران»

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

3-8 در پایان «پرسش آغازین» هرگز نباید از نشانه یا
علامات همانند ؛ ؟ ، ! ، و استفاده کرد.
مانند؛

■ « آیا خود اتکایی امنیتی غذایی شهروندان ایران در
برنامه چهارم توسعه ... انجام میشود؟ »

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

4- نقش زمان و مکان در «پرسش آغازین»

1-4 نقش زمان در پرسش آغازین.

2-4 نقش مکان در طراحی «پرسش آغازین».

1-4 نقش زمان در پرسش آغازین.

■ در محتوای موضوع بیشتر آثار پژوهشگران مشاهده می‌شود که به یکی از زمانها (حال، آینده و گذشته) مربوط بوده است. اما در طراحی " پرسش آغازین " آن این اصل رعایت نگردیده است. این امر سبب ابهام جمله پرسشی می‌شود.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

به مثال های زیر توجه کنید:

الف- «فقر، آسیب پذیری و توسعه کشاورزی»

ب - «تجزیه و تحلیل نقش بخش کشاورزی در اقتصاد کلان ایران
طی دوره (79 - 1350)»

ج - «مقایسه چگونگی استفاده از تعرفه برای حمایت از بخش
کشاورزی در ایران و دیگر کشورها»

د - اثرات بلندمدت و کوتاه مدت متغیرهای کلان بر بخش
کشاورزی

ه - اشتغالزایی طرحهای آب و خاک در برنامه چهارم (توسعه
اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی) براساس پتانسیلهای موجود
منابع آب و خاک کشور

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

پرسشهای شماره (1، 3 و 4) فاقد زمان موضوع تحقیق است و ذهن محقق را به لحاظ گستردگی و ذهن مخاطب را در مراحل مختلف تحقیق از جمله ؛ مرحله مشاهده (جمع آوری داده‌ها و اطلاعات) دچار ابهام می نماید. از اینرو، این پرسشها برای يك موضوع تحقیقي نمی توانند پرسشي علمي و مناسب باشند، اما پرسش‌هاي شماره (2 و 5) به دلیل وجود زمان در آنها توانسته اند از يك طرف ؛ دامنه تحقیق را مشخص کنند و از طرف دیگر ؛ مخاطب را به هنگام استفاده از آن در کوتاهترین زمان یاری دهند، بدین لحاظ آنها، پرسشهایی علمي و مطلوب هستند.

2-4 نقش مکان در طراحی «پرسش آغازین».

■ مکان همانند درج زمان در «پرسش آغازین» يك تحقيق ضروري است. به طوري که عدم درج آن مخاطب را به سمت ابهام مي کشاند. به بيان ديگر، «پرسش آغازين» مي تواند همانند ويترين تحقيق محقق باشد و مخاطب را براي مطالعه متن محتواي آن با يك نگاه به دنبال خود بکشاند. از اينرو، به پرسشهاي زير که مربوط به يکي از همایشهاي علمي بوده و جزء پرسشهاي مناسب اين همایش گزينش شدهاند، توجه کنید. بنا به دلائل قيد شده «پرسش اول» را مي توان به عنوان يك پرسش علمي و «پرسش دوم» را غير علمي قلمداد نمود :

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

- «بررسی شاخصهای اصلی بهداشت و درمان در استان کهگیلویه و بویراحمد با مقایسه کل کشور در سال 1370»

- «مقایسه چگونگی استفاده از تعرفه برای حمایت کشاورزی در ایران و دیگر کشورها»

■ ملاحظه می شود ؛ «پرسش دوم» با قید کلمه «دیگر کشورها» سبب شده تا مخاطب نتواند تشخیص دهد که منظور محقق، چه کشورهایی است، آیا منظور ؛ کلیه کشورهای جهان است ؟، آیا منظور وی کشورهای قاره اروپا، آسیا، آفریقا ویا اقیانوسیه است ؟، آیا پرسش مربوط کشورهای عضو اکو را مورد نظر دارد ؟ و...

5- محتوای «پرسش آغازین»

برخی از پژوهشگران گاهی بدون توجه به کیفیت محتوای «پرسش آغازین» اشکال مختلفی را در طرحشان بکار می‌گیرند. کیفیت محتوای پرسش از مسائل مهم در هر تحقیق بشمار می‌آید. یک «پرسش آغازین» را به لحاظ «محتوای و کیفیت» می‌توان به سه دسته زیر طبقه‌بندی کرد و به شرح هر کدام از آنها پرداخت:

پرسش با محتوای استنباط

پرسش با محتوای اقتناع

پرسش با محتوای غیرمتعارف

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

چگونه و چطور يك «پرسش آغازین» را انتخاب کنیم.

■ برای انتخاب يك «پرسش آغازین» مطلوب می توانیم موضوعهای پیرامون زندگیمان را طبقه بندی کنیم و به هنگام نیاز همانند شکارچیان به صید آنها مبادرت ورزیم. برای انتخاب يك «پرسش آغازین»، موضوعات را می توان در سه 'بعد'؛ زمان، بیان و کیفیت دسته بندی کرد :

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

1- انتخاب موضوع از بعد زمان

1-1 موضوعهای آنی

2-1 موضوعهای کمتر آنی و یا با فوریت کمتر

3-1 موضوعهای عادی

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

2- انتخاب موضوع از بعد بیان

1-2 انتخاب موضوعهای احساسی.

2-2 انتخاب موضوعهای عقلانی و تحقیقی

3-2 انتخاب موضوعهای احساسی و عقلانی تحقیقی ؛

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

- 3- انتخاب موضوع از بعد کیفیت
- 1-3 انتخاب موضوع نو و جدید.
- 2-3 انتخاب موضوعهای تکراری.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

کار عملی شماره 1 ؛ برای این مسئله يك ” پرسش
آغازین ” طراحی کنید:

■ ظرفیت بالقوه صادرات مرکبات ایران از طریق با
شناخت ظرفیتهای منابع تولید، موقعیت نسبی ایران در
منطقه و جهان و مشکلات و موانع صادرات موجود آن
مشخص می شود. کشورهای مورد بررسی در این
مطالعه اسپانیا، امریکا، ایتالیا، ایران، برزیل، پاکستان،
ترکیه، چین، رژیم اشتغال گر قدس (اسرائیل) و هند
می باشند.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

به طوری که این مطالعه در جستجوی پاسخی مناسب
برای مسایل زیر است:

■ امکانات صادرات مرکبات ایران در برنامه چهارم
توسعه چیست؟ در این برنامه چه ميزاني از مرکبات به
لحاظ وزن و ارزش قابل صادرات می باشد؟

■ موقعیت نسبی ایران از نظر شاخصهای مزیت در طرف
تولید و تجارت مرکبات در بین کشورهای عمده تولید
کننده و به ویژه کشورهای تولید کننده منطقه چیست؟،
راه حل چیست؟، چه پیشنهادهایی برای افزایش تولید و
تقویت صادرات کشور وجود دارد؟.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

کار عملی شماره 2 ؛ برای این مسئله يك «پرسش
آغازین» طراحی کنید:

■ اهمیت روز افزون استقلال از درآمدهای نفتی (به دلیل
نوسانات و بی ثباتی قیمت و تقاضای جهانی نفت که
درآمدهای دولت و اقتصاد کشور را به شدت تحت تاثیر
عوامل خارجی قرار داده) باعث شده تا نقش صادرات
غیرنفتی مورد توجه قرار گیرد.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

■ به نحوی که بسیاری از صاحبان نظران اقتصادی با تحلیل وضعیت موجود صادرات غیر نفتی توانسته‌اند عوامل تاثیرگذار را بر شکل‌گیری بخشهای صادرات‌گرا مد نظر قرار دهند و عملکرد این بخشها را با تعیین راهبردهایی برای توسعه صادرات غیر نفتی مشخص کنند..... این مقاله سعی دارد نرخ ارز و سیاستهای ارزی را به عنوان یکی از عوامل تاثیرگذار بر صادرات غیر نفتی مورد بررسی قرار دهد و کشش پذیری صادرات صنعتی نسبت به نرخ ارز را برآورد نماید. نتیجه حاصل از تحقیق به قبولی این فرضیه که کشش صادرات صنعتی نسبت به تغییرات نرخ ارز بزرگتر از واحد می‌باشد، می‌انجامد.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

کار عملی شماره 3 ؛ برای این مسئله يك ” پرسش
آغازین طراحی کنید :

■ وزارت جهاد کشاورزی، به منظور بازیافت و کاهش
ضایعات محصولات کشاورزی می‌تواند با ایجاد
مدیریت صحیح و اصولی و با بهره‌وری از واحدهای
فعال، تکمیل طرحهای نیمه تمام و توسعه کمی و کیفی
آنها نیاز کشور را به محصولات کشاورزی و دامی
تأمین نماید. به طوری که تأمین این نیازها نمی‌تواند
جزء از طریق شناخت و نحوه کاربرد فناوریهای
اطلاعات و ارتباطات صورت پذیرد.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

توجه به این مهم علاوه بر تامین بازارهای داخلی می تواند مازاد مصرف را در جهت صادرات این محصولات سوق دهد. از اینرو، با توجه به توانمندیهای موجود و گذشت حدود سه دهه تلاش و کوشش، نه تنها کشور نتوانسته است از ظرفیتهای فوق استفاده کامل کند، بلکه تحقق نیافتن هدفهای برنامه ها سبب شده صنایع بخش کشاورزی در تولید، اشتغال بارکود مواجهه شوند. این مقاله سعی دارد؛ به نقش فناوریهای اطلاعات و ارتباطات در کشف ظرفیتهای پنهان منابع به منظور کاهش ضایعات محصولات صنایع گوشت پردازد.

نتیجه گیری

■ محققان، تحقیق را در راستای جستجوی شناخت بهتر تعریف می کنند. شناخت واقعیت، بدون طی مسافت با وجود کاستیهای آن غیر ممکن است. محقق باید در اسرع وقت به جستجوی شناخت برود و کار تحقیقش را بدون تعلل شروع کند تا چشم انداز آن را نسبت به آنچه که هست و آنچه که مشاهده می کند، تغییر دهد. بر همین اساس، محقق، ابتدا باید سعی کند، طرح تحقیقش را به صورت «پرسش آغازین» طراحی کند. لازمه شناخت يك پرسش دانستن دستور ساختمان زبان است. دستور زبان؛ ساختمانی است که جمله در آن شکل می گیرد و جمله ترکیبی از واژه ها است که با کارکردهای خاص و با نظم و رعایت قواعد در کنار یکدیگر چیده شده و به منظور ادای يك مقصود بیان می شود.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

■ جمله با انواع مختلفش توانسته نقشهای متفاوتی ایفا کند. دو نمونه از نقشهای مهم آن داشتن کارکرد خبری و پرسشی است. این دو نقش جمله اساس کار تحقیقات بی شماری است که محققان همواره توانسته‌اند از طریق طرح پرسش افکارشان را بسط دهند. جملات خبری و پرسشی در تحقیقات بازیگران نقش اصلی «پرسش آغازی» می‌باشند.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

■ شناخت «پرسش» مستلزم شناخت جمله، تعریف، ارکان و اقسام آن بوده و سپس ساخت پرسش مستلزم شناخت ویژگیها، کارکردها، قواعد آن است. به طوری که در فرآیند طرح يك پرسش علاوه بر موارد فوق بررسی محتوای آن به لحاظ صور؛ استنباطی، اقصای و غیرمتعارف مورد نظر است. انجام این فرآیند هنگامی میسر است که بتوانید طرح انتخاب يك «پرسش آغازین» را در يك تحقیق مطابق با ابعاد: زمان، بیان و کیفیت لحاظ نمایید.

پرسش‌های فصل 1

- 1- جمله را تعریف کنید و ارکان آن را نام ببرید. کدام رکن نقش گزاره را ایفا می‌کند؟
- 2- کدام جمله نقش پرسش آغازین را در تحقیق دارا می‌باشد؟
- 3- کارکردهای «پرسش آغازین» در طرح يك مسئله را بیان کنید. نقش کدام يك از آنها در وزن و ریتم دهی پرسش برجسته است؟ توضیح دهید.
- 4- قواعد طراحی يك پرسش آغازین کدام است و کدام يك از آنها باید هماهنگ با سایر مراحل تحقیق باشد؟ توضیح دهید.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

5- يك پرسش آغازين را كه از كلمات تكراري تشكيل شده است، طراحي كنيد و توضيح دهيد، چه شاخصهائي سبب مي شود محقق در طراحي پرسش به پيراهه برود؟

6- شكسته شدن واژه چيست؟ پرسشي طراحي كنيد كه شكستگي در آن نمايان باشد.

7- کاربرد زمان و مكان در پرسش به چه مفهوم است؟ يك پرسش آغازي طراحي كنيد كه زمان و مكان در آن تعيين شده باشد.

8- مفهوم محتوا در «پرسش آغازين» چيست و چگونه طبقه بندي مي گردد؟

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

- 9- چنانچه بخواهید مخاطب را به خواندن هدایت کنید از چه محتوایی در «پرسش آغازین» استفاده می کنید؟ پرسشی طراحی کنید که جنبه بزرگنمایی را داشته باشد.
- 10- اگر بخواهید يك موضوع برای پرسش آغازین گزینش کنید چه مراحل را طی می کنید، توضیح دهید.
- 11- يك پرسش آغازین طراحی کنید که به لحاظ زمان از ضرورت کمتری در جامعه برخوردار باشد.
- 12- پرسشی طراحی کنید که بتوانید عواطف مخاطب را برانگیزید.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

- 13- انتخاب موضوع از 'بعد بیان درچه اشکالی مطرح است؟ برای هر کدام يك پرسش آغازین طراحی کنید.
- 14- اگر بخواهید از يك موضوعي نو و جدید پرسشي طراحی کنید، از چه 'بعد در انتخاب موضوع استفاده مي کنید؟ با ذکر يك مثال

روشهای تحقیق در
اقتصاد کشاورزی

فصل دوم

مطالعات اکتشافی

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

از کجا باید آغاز کرد؟

■ محقق پس از طراحی «پرسش آغازی» به عنوان اولین گام با این تفکر مواجه است: برای هدایت تحقیق موردنظر، گونه باید به شناخت کافی برسد؟، چطور باید اطلاعات موردنظر را بدست آورد؟، آیا در گذشته موضوع این تحقیق را محقق دیگری انجام داده است؟، آیا این موضوع می تواند در تداوم و امتداد موضوعهای دیگری که مورد تحقیق قرار گرفته، باشد؟، و دهها سوال دیگر.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

بنابراین برای انجام يك تحقیق جامع در این مرحله می
توان :

الف – پلی به «پرسش آغازین» و تدوین چارچوب نظری
مسئله تحقیق تعبیه کند.

ب – بستری را برای شناخت کافی از موضوع انتخابی اش
مهیا کند. به طوری که مطالعات اکتشافی پلی میان
«پرسش آغازی» و چارچوب نظری مسئله تحقیق و
بستری برای شناخت محقق در باره موضوع است. و
وی با کمک موارد فوق می تواند کارکردهای آنها را
بیان کند.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

- 1- مشورت محقق با کارشناسان
- 2- حضور محقق در صحنه تحقیق

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

مراحل عملی مطالعات اکتشافی

- 1- خواندن
- 2- مصاحبه‌های اکتشافی
- 3- روشهای اکتشافی تکمیلی
- 4- برهم کنشی میان مطالعات اکتشافی و طرح نظری مسئله تحقیق

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

کار عملی شماره 1

■ اگر در این فصل درس را به خوبی آموخته‌اید، در پوشش گروهی سه نفره، موضوعی را انتخاب کنید و سعی شود مراحل عملی «مطالعات اکتشافی» مطابق دستورات زیر انجام گردد. به طوری که گروهها موضوع انتخابی خود را با یکدیگر تطبیق و مقایسه کنند تا بهترین کار عملی در کلاس درس انتخاب شود.

- با صاحب نظرانی که در زمینه موضوع تحقیق آشنایی دارند، مشورت کنید.

- موضوع تحقیق خود را ابتدا بخوبی درک کنید و سپس عمل مشورت را انجام دهید.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

- نتایج و توصیه‌های مشورت صاحب نظران را بدون آنکه آنها متوجه شوند با دیگری مشورت کرده اید با یکدیگر مقایسه کنید و ببینید کدام يك از آنان اطلاعات بیشتر، مشابه و یا کمتری را توصیه کرده‌اند.
- در مشورت با صاحب نظران سه منبع مهم خواندنی در ارتباط با موضوع برای شناخت بیشتر در خواست نمایید و سعی کنید منابع را به طور مشخصی از کتابخانه‌ای استخراج و انتخاب نمائید و از فنون آن بهره جویید.
- شاخصه‌های انتخاب متون را در نظر بگیرید و متون را بر اساس آنها انتخاب و گزینش نمایید.
- از موضوعات حاشیه‌ای که در متون بکار رفته جدا" پرهیز کنید

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

چگونه بخوانیم

■ برای پیشرفت و تسهیل در یادگیری شرایطی خاص و عواملی مانع برای به یادآوردن آموخته‌ها وجود دارد، این شرایط و عوامل عبارتند از:

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

1 - تسهیل. تسهیل یادگیری به صورتهای **فراگرد، متقابل یا واگرد** انجام می گردد.

1-1 در «تسهیل فراگرد»، تجربه‌های قبلی فرد به یادگیری در زمان حال و آینده کمک می کند،

2-1 در تسهیل متقابل دو فعالیت یا دو مورد دارای ویژگیهای همانند بوده و محرکها پاسخهای مشابهی را دریافت می کنند، به عنوان مثال ؛ حاصل جمع $7+8$ برابر است با $8+7$

3-1 سهیل واگرد، تجربه فرد در زمان حال بر کار یا وظیفه گذشته او تاثیر می گذارد و آنرا برایش آسانتر و موضوع را قابل فهمتر می سازد و یا تسلط وی را بر موضوع بیشتر می نماید.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

2- بازداري. بازداري عبارت است از مزاحمتي که موضوعي براي موضوع ديگر فراهم مي کند. اين عمل هنگامي روي مي دهد که به لحاظ زماني دو موضوع خيلي نزديک به هم آموخته مي شوند.

■ بازداري به دودسته تقسيم مي گردد :

1-2 بازداري فراگرد (موضوع اول براي حفظ يا يادآوري موضوع دوم اختلال ايجاد مي کند).

2-2 بازداري واگرد (موضوع دوم براي موضوع نخست چنين اشکالي پديد مي آورد).

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

یادداشت برداشتن از متن

■ یکی از مهمترین فعالیت‌هایی که پژوهشگر در زمینه خواندن باید انجام دهد، یادداشت برداشتن یا یادداشت‌برداری است. این فعالیت شامل جمع‌آوری و نوشتن مطالب مهم موضوع تحقیق است. در این مورد یادداشتهای يك متن ویا منبع به چهار گروه تقسیم می‌گردند :

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

- 1- **نقل قول.** عبارت است از، جمله نویسنده که باید به طور کامل بازنویسی شود. جمله مربوط باید در علامت نقل قول (" ") با ذکر شماره صفحه و نام منبع قرار گیرد.
- 2- **تفسیرها و ترجمه‌ها.** محقق باید در این زمینه مطالب نویسنده را به زبان خودش بیان نماید.
- 3- **خلاصه.** در این مرحله محقق می تواند مطلب را به صورت فشرده بیان کند.
- 4- **ارزشیابی.** محقق در هنگام یادداشت برداشتن متون می تواند واکنش خود را پیرامون مطالب نویسنده ثبت نماید و ضمن بیان مخالفت و یا موافقت خود به تفسیر نقطه نظرات نویسنده بپردازد.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

2 مصاحبه‌های اکتشافی

1-2 مصاحبه شونده‌ها. در مرحله مطالعات اکتشافی سه گروه از مصاحبه شونده‌ها می‌توانند مخاطبان خوبی برای انجام مصاحبه‌های اکتشافی باشند.

الف – کارشناسان.

ب – مسئولان.

ج – شاهدان عینی

2-2 مصاحبه‌گر.

پرسش‌های فصل 2

- 1- مطالعات اکتشافی چه نقشی را میان پرسش آغازی و طرح نظری مسئله تحقیق ایفاء می‌کند.
- 2- دو ویژگی مهم را در مطالعات اکتشافی توضیح دهید.
- 3- مراحل عملی مطالعات اکتشافی چیست؟
- 4- شرایط یادگیری و عوامل مانع آن را توضیح دهید؟

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

- 5- نکات مهم روش یادداشت برداشتن از يك متن را شرح دهید.
- 6- مصاحبه‌هاي اکتشافی چیست؟ و گروه‌هاي مصاحبه شونده شامل چه اشخاصی می‌باشند؟
- 7- مصاحبه‌گر در حین انجام مصاحبه چه مواردی را باید مورد نظر قرار دهد؟
- 8- در مرحله مطالعات اکتشافی، انجام روش‌هاي تکمیلی به چه معنا می‌باشد؟ (5 مورد را ذکر کنید).

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

- 9- مطالعات اکتشافی، برهم کنشی یعنی چه؟ بیان کنید.
- 10- در حد 10 خط نتیجه‌گیری را که از فصل کرده‌اید، بیان کنید

روشهای تحقیق در
اقتصاد کشاورزی

فصل سوم

طرح نظری مسئله تحقیق

طرح نظري مسئله تحقیق

■ محقق پس از مطالعه در مرحله مطالعات اکتشافی و شناخت و جمع‌آوری اطلاعات اولیه پیرامون موضوع باید ایده‌اش را به صورت «طرح نظري مسئله تحقیق» در راستای «پرسش آغازین» تدوین کند.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

طرح مشتمل بر نگرش محقق است که در نظر دارد مسئله تحقیق را به صورت علمی بررسی کند تا بتواند به «پرسش آغازین» پاسخ دهد. وی در این مرحله سعی دارد با شناخت موضوع آن را از زوایای مختلف بنگرد و روابط میان اجزای آن را مطابق «پرسش» بعمل آمده کشف و مشخص کند. بر همین اساس وجود دیدگاههای متنوع و مختلف پیرامون آن موضوع سبب می شود که محقق در بیان مسئله با دو دیدگاه شناختی متفاوت (موافقان و مخالفان) مواجه شود.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

■ نکته قابل توجه این است که در بیان مسئله می توان «یا» از دیدگاههای نظری قبلی موجود انتخاب و استفاده «ویا» دیدگاهی نظری مستقل از دیدگاههای قبلی که متناسب با مسئله بوده گزینش کرد.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

کار عملی شماره 1

■ به سه پاراگراف زیر توجه کنید، هر پاراگراف را دو
الی سه بار بخوانید و تعیین کنید که با یکدیگر چه
تفاوتهایی دارند :

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

■ پاراگراف اول ؛ مقوله تامین اجتماعی به معنای امروزی آن را باید در انقلاب صنعتی و تحولاتی که از اواسط قرن 18 (میلادی) روی داده، ریشه‌یابی کرد. این پدیده بتدریج از کشورهای صنعتی فراتر رفت و به نهادهای بین‌المللی و سپس جوامع رو به توسعه صنعتی رسید. به‌طوری‌که اکنون «تامین اجتماعی» جزء اصلی برنامه‌های کشورهای پیشرفته شده و بیشتر دولتها به‌منظور رسیدن به آن و دسترسی به عدالت اجتماعی به صور گوناگون به آن متوسل شده‌اند.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

■ **پاراگراف دوم :** نظام تامین اجتماعی مجموعه‌ای از اصول، نهادها، ساختارها و ساز و کارهای شناخته شده و روابط میان این عناصر و عوامل است. به طوری که ویژگیهای این نظام را باید متأثر از مبانی نظری و نگرشهای برنامه‌های آنها دانست. از اینرو، برخی از صاحب‌نظران، برخورداری از تامین اجتماعی را ناشی از حق افرادی در کار می‌دانند، برخی دیگر، تامین اجتماعی را در زمره حقوق طبیعی آنان دانسته‌اند، عده‌ای آن را، مرحله‌ای تازه در مسیر تکامل و تحول جامعه انسانی و حاصل تعبیری جامع‌تر از برقراری عدالت و امنیت اجتماعی تلقی می‌کنند، عده‌ای با اندیشه اسلامی تامین اجتماعی را حق مسلم تک تک افراد فارغ از ویژگیهای مربوط به دین، مذهب، جنس، رنگ، نژاد و... دانسته‌اند و جامعه را مکلف به تامین منابع خاص آن می‌دانند.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

■ **پاراگراف سوم :** این بررسی بر این نظر استوار است که مقوله تامین اجتماعی امری گسترده و فراگیر و ابزاری جهت تحقق امنیت و عدالت اجتماعی می باشد. برخی از بخشهای کشور ایران به عنوان جامعه‌ای رو به توسعه آن توانسته است به لحاظ فقر، محرومیت و بیکاری به مرحله آسیب‌پذیری و ناتوانی برسد. این امر سبب شده تا توجه دولت از طریق سیاستهای حمایتی به عنوان یک ضرورت و الزام جلب شود. بر همین اساس، به نظر می‌رسد : نظام تامین اجتماعی با توجه به هزینه‌های سنگین، مقوله رشد و توسعه آن، جزء وظایف اصلی دولت است و دولت با انجام سیاستهای موسوم به حمایتی می‌خواهد از این قشر آسیب پذیر پشتیبانی کند تا بتواند به جلب مشارکت بخشهای غیردولتی بیشتر و نظام‌مند بپردازد.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

آیا متوجه تفاوت پاراگرافها با یکدیگر شدید؟ اگر متوجه شدید، در ذیل ببینیم آیا به يك گونه مي اندیشیم :

■ **پاراگراف اول** ؛ در این پاراگراف نگرش محقق با اطلاعات اولیه پیرامون «پرسش آغازین» به صورت بیان مسئله و علمی طرح شده است و محقق سعی دارد به «پرسش آغازین» پاسخ دهد. از این رو، موضوع و بیان مسئله با طرح دیدگاههای متفاوت همگرا و واگرا (بستگیها و تضادها) بررسی می شود.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

پاراگراف دوم ؛ محقق سعی دارد با شناختی از زوایای مختلف به مسئله که از مرحله مطالعات اکتشافی کسب نموده، موضوع را در راستای «پرسش آغازین» طرح کند و روابط موجود میان این زوایای را کشف نماید. بدین لحاظ، محقق سعی می کند، دیدگاههای موافق و مخالف پیرامون مسئله را در طرح خود با دیدگاه خویش تقابل دهد و آن را به صورت منطقی بیان نماید.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

پاراگراف سوم ؛ محقق سعی دارد با بیان دیدگاهش به " آشکارسازی " طرح متناسب با ویژگیهای تحقیق بپردازد. در این مرحله طرح مسئله نظری تحقیق آماده برای ساخت مدل آن می گردد.

آیا شما نیز این گونه فکر کرده‌اید ؟ اگر اینگونه است بیایید هر کدام از پاراگرافها را به صورت علمی بیشتر توضیح دهیم تا بدانیم طرح نظری مسئله تحقیق از چه اهمیتی برخوردار است

■ تعبیه و ساخت مراحل طرح مسئله نظری تحقیق 1- یادآوری نگرشها (پاراگراف اول)

1-1 نظریه چیست؟

■ «عقل گرایان» نظریه را بررسی کلی و وسیع مسایل از راه تفکر و تخیل بدون ارتباط با عمل می دانند و «تجربه گرایان» به عکس آنان نظریه را کشف یک رابطه علت و معلول میان پدیدهها دانسته اند

روشهای تحقیق در
اقتصاد کشاورزی

2-1 کاربرد نظریه تفسیر

3-1 آشنایی با مبانی نظری در تدوین مسئله

الف - نظریه مثبت گرایی (Positivism)

مفهوم مثبت گرایی

ب- تطور گرایی (^{ج- بپیش ساخت گرایی} Evotutionalism)

ج- بپیش ساخت گرایی

د- کارکرد گرایی

ه- نظریات توسعه

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

2- بیان تقابل دیدگاههای نظری (پاراگراف دوم)

1-2-1-2 گزینش انتخاب چارچوب نظری بر اساس نگرشهای
رایج

2-2-2-2 شیوه گزینش انتخاب چارچوب نظری مسئله تحقیق
بر اساس «نوآوری»

کار عملی شماره 7

■ اگر با نحوه تدوین انتخاب چارچوب نظری مسئله تحقیق «باشیوه نوآوری و ابتکاری» آشنا شدید، موضوع تلفیق کشت دو منظوره گیاهان علوفه‌ای و زراعی در اراضی درگیر میان زارع و مرتعدار را به همراه انتخاب يك چارچوب نظری به این مسئله نمائید.

3- عیان و آشکار سازی چارچوب نظري طرح مسئله تحقیق (پاراگراف سوم)

کار عملي شماره 8

■ چنانچه با «عیان سازی» چارچوب نظري مسئله تحقیق آشنا شدید موضوع نیاز يك روستايي و یا کشاورز را به داشتن «تامین اجتماعي» جهت ادامه حیات را عیان سازی کنید.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

مبحث این فصل را تا همین مقدار خاتمه می دهیم. محقق می تواند برای آشنایی بیشتر به مثال کاربردی زیر توجه کند. در این مثال، موضوعی به نام «حیات یک کشاورز در گروه تامین اجتماعی او از سوی دولت و جامعه» انتخاب شده است. این تحقیق خلاصه‌ای از سه پاراگراف گفته شده موسوم به ؛ بیان مسئله و یا مرور نگرشها (پاراگراف اول)، انتخاب چارچوب نظری مسئله (پاراگراف دوم) و تعیین مفاهیم کلیدی چارچوب نظری مسئله تحقیق (پاراگراف سوم) تنظیم گردیده است. به طوری که محقق می تواند به دقت آن را مطالعه نماید و برای تدوین یک طرح مسئله تحقیق اینگونه الگوبرداری کند.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

مثال کاربردی

■ پاراگراف اول بیان مسئله (مرور نگرشها). تداوم حیات يك جامعه مدني پيشرفته مستلزم نگرش اجتماعي و مسئولانه کليه قشرهاي جامعه به ضرورت برقراري امنيت، ايجاد آرامش و تامين معاش مادي مکفي براي يکايک افراد جامعه است. دولتها براي برقراري اين سه ضرورت انتخاب شده اند. نظام تامين اجتماعي در بردارنده مجموعه‌اي از اصول نهادها، ساختارها، ساز و کارهاي شناخته شده و روابط میان اين عناصر و عوامل است که با هدف تامين و گسترش امنيت اجتماعي، اقتصادي در حال و آینده تدوين شده و به مرحله اجرا در مي آيد.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

بر همین اساس، تامین اجتماعی از سایر جنبه‌های اساسی رشد و توسعه بدون نبوده و پدیده‌ای است که با رشد اقتصادی، عدالت اجتماعی، کرامت انسانی و غرور ملی مرتبط و پیوستگی کامل دارد. از اینرو کشاورز و روستایی نیز به عنوان يك انسان در این گرده‌ها قرار دارند و حیات جامعه نیازمند حیات تولیدی آنان است. صاحب‌نظران بر این باورند، تامین اجتماعی اهرم عدالت اجتماعی بوده و آن حمایتی است که جامعه در قبال پریشانی‌های اجتماعی و اقتصادی ایجاد شده افراد باید انجام دهد، برخی دیگر بانگ‌ریش کارکردی و کنشی متقابل بیان می‌کنند.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

تحقق عدالت اجتماعی، بدون تامین اجتماعی امکان پذیر نیست و تامین اجتماعی جزء حقوق اساسی انسانها شناخته می شود، عده ای تامین اجتماعی را جزء حقوق طبیعی افراد جامعه می دانند و پاره ای از صاحب نظران بانگش اثباتی آن را ناشی از حق افرادی می دانند که فعالیت می کنند. گروهی دیگر با دیدگاه تطوری آن را در مرحله تازه ای در مسیر تکامل و تحول جامعه انسانی و حاصل تعبیری وسیعتر از برقراری عدالت و امنیت اجتماعی تلقی می کنند، در اندیشه اسلامی تامین اجتماعی جزء حقوق مسلم يك يك افراد جامعه فارغ از هرگونه تبعیض است و دولت و جامعه مکلف است که منابع خاص آن را تامین کند.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

پاراگراف دوم، انتخاب چارچوب نظري مسئله تحقیق (تقابل دیدگاهها و دیدگاه محقق). در مرحله مطالعات اکتشافی نگرشها و دیدگاهها مطابق با کتابها، گزارشات، مصاحبه ها و نظریه های برهم کنشی و متعامل دیدگاه " مبانی نظري دینی و اسلامی" پیرامون تامین اجتماعی انسان مرور می گردند. از این دیدگاه این مطلب که کشاورز وروستایی به عنوان يك انسان می توانند به نحو احسن حیات خود را تداوم بخشد و به عنوان چارچوب نظري مسئله تحقیق گزینش شود. براین اساس با تحلیلهای چارچوب نظري و چارچوب ذیل که مناسب برای موضوع تحقیق است ارائه می گردد:

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

■ "اسلام و مبانی نظری آن پیرامون تامین اجتماعی انسان بیان می دارد : تامین اجتماعی حق مسلم تک تک افراد جامعه فارغ از هرگونه تبعیض بوده و جامعه مکلف به تامین منابع خاص آن است. مدیریت و نظارت بر اجرای این تکلیف و تادیه حق با رعایت نصابها و مصادیق مربوط و با اولویت سازماندهی محلی در زمان استقرار دولت خاضع نسبت به تعالیم دینی، جزء مسئولیت دولت است."

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

پاراگراف سوم، بیان مفاهیم کلیدی چارچوب نظری مسئله تحقیق (عیان سازی).

■ مفاهیم تامین اجتماعی بر اساس وجود ساخت نظام دینی و کارکردهای موجود و نهان آن و بکارگیری روشهای جدید در آن است. در این نظام (تامین اجتماعی حق مسلم يك يك افراد جامعه بدون هرگونه تبعیض) مبتنی بر سه بعد مفهومی مطابق با عناوین زیر است:

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

- 1 - اصول همراه با مفاهیم ؛ نوع دوستی، قسط و عدالت، مذموم بودن فقر، احسان و انفاق، برادری دینی
- 2 - ساختار نظامات با مفاهیمی کلیدی ؛ زکات در فطره، خمس، کفاره‌ها، صدقات، اوقاف، نذورات، قرض الحسنه و وصیت
- 3 - روشهای جدید به همراه مفاهیم ؛ بیمه، بیکاری، بازنشستگی، ازکارافتادگی

پرسش‌های فصل 3

- 1- طرح نظري مسئله تحقيق چه نقشي را در مقابل پرسش آغازين مي تواند داشته باشد؟ توضيح دهيد.
- 2- سه پاراگرافي را كه بايد در تدوين طرح نظري مسئله تحقيق چه نقشي را در مقابل پرسش آغازين مي تواند داشته باشد؟ نظري مسئله تحقيق انجام گيرد، به طور مختصر نام ببريد.
- 3- محقق در پاراگراف اول تدوين يك طرح مسئله تحقيق بايد چگونه شناخت موضوع را انجام دهد؟ در حدود سه خط توضيح دهيد.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

- 4- نظریه را تعریف کنید و کاربردهای آن را بنویسید.
- 5- يك مسئله بیان کنید دیدگاه اثباتی در آن موجود باشد.
- 6- کارکردگرایان به چه موضوعاتی تاکید دارند؟ تعریف آن را بنویسید.
- 7- نظریات توسعه را فقط نام ببرید. سپس موضوعی را انتخاب کرده و با استفاده از یکی از این نظریه ها بیان مسئله کنید.
- 8- در انتخاب چارچوب نظری مسئله تحقیق چه نکات و ویژگیهایی باید رعایت گردد؟ فقط نام ببرید.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

- 9- شیوه‌های گزینش دیدگاه نظری در مرحله بیان تقابل دیدگاه‌های نظری را نام ببرید و توضیح دهید تفاوت آنها در چیست؟
- 10- در مرحله سوم پاراگراف تدوین چارچوب نظری مسئله تحقیق چه نکاتی باید انجام شود؟ توضیح دهید.
- 11- مفهوم عیان سازی یا آشکار سازی طرح مسئله تحقیق چیست؟ توضیح دهید.
- 12- نتیجه‌ای که از این فصل گرفته‌اید در ده خط بیان کنید.

روشهای تحقیق در
اقتصاد کشاورزی

فصل چهارم

فرایند مدلسازی و شناخت عناصر آن

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

هدف :

■ شناخت مدل و عناصر آن در تحقیق نقش مهمی در طرح ریزی يك تحقیق با اعتبار بالا دارند. ساخت مدل با فرضیه آغاز می شود. شناخت فرضیه به منظور اثبات یا رد آن نیازمند درک مفاهیم است. این مهم بدون فرآیند مفهوم سازی و شناخت ابعاد، الفاظ، مقوله ها و روابط میان آنها، میسر نمی گردد. از طرف دیگر، فرآیند شکل گیری مدل، مستلزم شناسایی و مشاهده مفاهیم، ابعاد و الفاظ در پوشش شاخصها می باشد. این فصل بنیاد دارد شما را با نحوه طراحی مدل در يك تحقیق آشنا کند.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

■ برای ساخت مدل و مدلسازی لازم است ابتدا عناصر ساخت آن را در این فصل بیاموزید. مباحث فرضیه (مراحل، اصول و انواع آن)، مفاهیم و نحوه مفهوم سازی و شناخت روابط میان آنها (تعاریف، ابعاد و الفاظ، متغیرها و انواع آن)، شاخص (شاخص سازی، مراحل، اصول و انواع آن) از جمله عناصری هستند که در فرآیند مدلسازی نقش موثری دارند و شما قادر خواهید بود، در این فصل با آنها آشنا شوید تا بتوانید مدل مورد تحقیق خود را پس از آشنایی با آن طراحی نمایید.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

مدل

■ زمان، همواره به منظور دور کردن ابزار تک علّی تحقیق توانسته دانشهای اجتماعی را تکامل و توسعه دهد. تکامل و توسعه ابزارهای تحقیق، موجب طرد متقابل بسیاری از مکاتب شده و امروز انسان با طرد آنها به این شناخت نائل آمده که هر پدیده از چند یا چندین عامل تشکیل گردیده است. از این رو وظیفه مطالعات اکتشافی، شناخت و محاسبه کلیه عوامل به منظور تعیین سهم هر کدام از آنها در پیدایی، تغییر و سنجیدن رابطه متقابل آنان است. این امر مقدمه انجام تحقیقات چند متغیره است که مستلزم فراهم شدن مدلهای علی و تحلیلی در پژوهشهای اجتماعی، اقتصادی و... است.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

روابط علی در مدل

■ در کتاب روشهای تحقیق در علوم اجتماعی، تالیف دکتر باقر ساروخانی آمده است، روابط علی در صورتی برقرار می شود که :

1 - عنصری مانند x با داشتن شرط لازم و کافی بتواند عنصر y را ایجاد یا تغییر دهد.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

- 2- عنصری مانند x با داشتن شرط لازم و نه کافی بتواند عنصر y را ایجاد یا تغییر دهد.
- 3- عنصری مانند x با داشتن شرط کافی و نه لازم بتواند عنصر y را ایجاد یا تغییر دهد.
- 4 – عنصری مانند x با داشتن فقط بخشی از آن شرط لازم یا کافی بتواند عنصر y را ایجاد یا تغییر دهد.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

■ به عنوان مثال : اگر بخواهد تحقیقی در باره « طرح توسعه زیتون » در کشور صورت گیرد، باید دانست که، عنصری بنام « آفت مگس زیتون » در منطقه رودبار شایع می باشد و با عنصری دیگر به نام « میزان عرضه محصولات زیتون خارجی » در منطقه رابطه مستقیم دارد. برای لحاظ نمودن این فرض که افزایش میزان محصولات خارجی زیتون در منطقه موجب افزایش آفت زیتون در کشور می شود،

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

البته باید توجه داشت که «تتها»، سرچشمه و پیدایی آفت زیتون منحصر به عامل «مگس زیتون» نیست، «بلکه» عوامل دیگری مانند: «کاهش درآمد خانواده یا سودجویی افراد متمتع» و غیره نیز نقش مهمی در پیدایی این موضوع می توانند به همراه داشته باشند. بنابراین، به صورت منطقی، آفت مگس زیتون تابع میزان درآمد خانواده و سودجویی و یا بسیاری از عوامل دیگر است.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

مدلسازی

■ برای ایجاد يك مدل تحقیقي , محقق باید چند نکته را رعایت کند :

■ شناخت عناصر موضوع - این شناخت با ارایه تعاریف و مفاهیم در فرآیند مفهوم سازی کسب می شود. ایجاد يك مدل، رابطه مستقیم با مفهوم سازی در يك موضوع تحقیقي دارد. از اینرو، مفهوم سازی در يك کار تحقیقي از اهمیت ویژه ای برخوردار است.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

■ ایجاد يك مدل براي يك موضوع بدون شناخت روابط میان عناصر تشکیل دهنده آن (موضوع یا پدیده) میسر نخواهد بود. محقق با شناخت، خواهد دانست که در روابط میان عناصر و مفاهیم در يك پدیده «چه یا کدام» متغیر یا متغیرها نقش «متغیر تاثیرگذار» (متغیر مستقل) و یا «متغیر تاثیرپذیر» (متغیر وابسته، تابع) را ایفا خواهند کرد.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

■ در انجام طراحی يك مدل باید به نتیجه فرآیند انجام عمل عناصر بر یکدیگر توجه کرد. به طوری که از تاثیر کنشها و واکنشهای پدیدهها با یکدیگر، پدیده‌ی جدید ایجاد می شود و شناخت نتیجه فرآیند تاثیرات متقابل عناصر آنها از اهمیت ویژه ای برخوردار است. بدین ترتیب، محقق با شناخت کامل از فرآیند مدلسازی در موضوع مورد بررسی می تواند از يك «چارچوب نظری مناسب» بهره گیرد.

تعریف مدل

■ مدل، حلقه میان طرح نظري تحقیق و مشاهده به منظور تسهیل در تحلیل اطلاعات است. به بیان دیگر، مدل تحلیلی همانند يك حلقه، طرح نظري تحقیق را به عناصر تحقیق (مشاهده) و تحلیل اطلاعات پیوند می دهد. از این رو، تحلیل اثرات متغیرها بر یکدیگر با ایجاد پیوند میان آنها بر احوال صورت می گیرد.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

■ مدل تحلیل را می توان ساختمانی در نظر داشت که فرضیات، مفاهیم، فرآیند مفهوم سازی، ابعاد، مفاهیم و شاخصها مصالح آنها هستند

■ به طوری که هرگاه مصالح ساختمان در یک تحقیق، از کیفیت بالایی برخوردار باشد آن تحقیق دارای اعتبار بالایی است. از اینرو، در یک تحقیق، یک مدل تحلیلی خوب می تواند محقق را از خطاهای پیش رویش دور کند و او را در امر تحقیق مصون نماید.

فرآیند مدلسازی

■ چنانچه به انجام طراحی يك مدل تمایل دارید، سعی کنید فرآیند يك مدل ساده را مطابق مراحل زیر طراحی نمایید :

■ برای طراحی يك مدل ابتدا باید به شناخت و تدوین فرضیه یا فرضیات تحقیق پرداخت. برای طراحی يك یا چند فرضیه لازم است، شناختی از مفهوم، مراحل، اصول و انواع آن داشته باشید

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

■ - فرضیه. معانی معادل ریشه یونانی فرضیه، کلمات ؛ فرض، حدس و گمان است و مفهوم آن در زبان فارسی کلمات ؛ اگر، شرط می باشد. از اینرو ، فرضیه را پاسخی کوتاه به يك پرسش گویند. این پاسخ می تواند محقق را در برابر يك امر وقوع یافته قرار دهد. اهمیت فرضیه در تحقیقات مختلف یکسان نمی باشد.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

و در برخی از تحقیقات نظری (اقتصادی و اجتماعی) فرضها به صورت توصیفی بیان می‌شود و یا فرضیه در تحقیقات انسانی- تحلیلی آنها کمتر برجسته جوان شد. این موضوع بدان معنا است که فرضیه در هر دو تحقیقات (نظری - اجتماعی یا انسانی - تحلیلی) کاربرد دارد. به لحاظ اهمیت بالایی کاربرد فرضیه در تحقیقات فوق در تمامی فرآیندهای تحقیق، باید فرضیه مورد اثبات یا رد قرار گیرد.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

■ **1-1 مراحل فرضیه سازی.** محقق، در فرآیند تحقیق يك موضوع، ابتداء باید فرضیه یا فرضیه هایی برای آن به عنوان پیش فرض **2** بوسیله اندیشه، منطق، مشاهدات مستقیم و یا سایر منابع تحقیقاتی دیگر که به ذهنش متبادر می گردد، طراحی کند. سپس در طی فرآیند تحقیق اکتشافی (به صورت مشاهده آزاد یا جمعی)، فرضها را سطحی وار، جابجا و یا تقویت نماید تا برای سنجیدن شاخصها، آنها را آزمون کند. انجام این فرآیند محقق را قادر می سازد تا در انتها بتواند با شاخصهای کلی فرضها را طرد و یا بپذیرد.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

2- اصول فرضیه سازی. فرضیات به لحاظ حساسیت موجود هر تحقیق باید از اصول علمی مطابق زیر پیروی کنند :

الف - اصل صراحت و دقت : هر فرضیه باید روشن، صریح و فاقد ابهام باشد و مفاهیم دو طرف آن با دقت تعریف شود.

ب - اصل خطای سهو - عمد (فراغت از ارزش) : در این اصل رعایت چند شرط ضروری است :

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

- محقق باید به بعد ارزشی هر پدیده اقتصادی و اجتماعی توجه کند و به سمت سوگیری و یا حذف ارزشهای موجود در يك موضوع نرود. به بیان دیگر محقق باید سعی کند ارزشهای موضوع تحقیق تا سر حد امکان ملموس سازی شوند.
- محقق باید سعی نماید در فرآیند تحقیق، ارزشهای خاص موضوع حفظ شوند. او نباید آنها را با سوگیری اش از بین ببرد.
- ج - اصل پژوهش پذیری : این اصل بر قابل بررسی بودن فرضیه برای سنجش و اندازه گیری تاکید می کند.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

3- انواع فرضیه. گستردگی پدیده‌های اقتصادی و اجتماعی از يك طرف و وسعت معنایی فرضیه‌ها از طرف دیگر، سبب تنوع آنها با کاربرد های خاص در تحقیقات گردیده است که توجه به این موضوع مورد اهمیت است :

الف- فرضیه‌های وصفی. محتوای این فرضیات که توصیفی بوده در تحقیقات جامعه‌نگاری و جامعه‌شناسی کاربرد فراوانی دارد و هدف آن، ارائه يك تصویر از واقعیت در سطح موضوع که مبتنی بر وجود پدیده‌ها و روابط میان آنها بوده است، به عنوان مثال ؛

بینش اقتصادی و اجتماعی افراد به طبقه اجتماعی آنها بستگی دارد و یا در جوامع با مدیریت نامطلوب، مهاجرت روستاییان اجتناب ناپذیر است.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

ب- فرضیه‌های علی (تحلیلی، تعلیلی). محتوای این فرضیه‌ها به بیان علت وجودی پدیده‌ها و روابط میان آنها می‌پردازد و جنبه علیت یا علت‌یابی دارد، به عنوان مثال؛

سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی با تدوین برنامه‌های ملی در پیدایش فقر نقش موثر و تعیین‌کننده دارد.

ج - فرضیه‌های جهت‌دار. این فرضیات جهت حرکت تحقیق را برای محقق مشخص می‌کند. محقق از طریق پیش‌بینی، با تدوین آنها، مصمم به حل مشکلات و مسایل جامعه مورد نظر است،

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

د - فرضیه‌های فاقد جهت (دو جهتی یا دو سویه) . محقق به هنگام طرح چنین فرضیه‌هایی به جهت حرکت تحقیق توجه ندارد و بیشتر توجه خود را به وضعیت فعلی و شرایط تحقیق معطوف می‌کند ، به عنوان مثال :

میان رعایت بهداشت دام و تلفات دام رابطه وجود دارد.

ه - فرضیه‌های ساده . این فرضیه‌ها رابطه بین دو پدیده را می‌سنجند و هدف طرح آن شناخت رابطه میان دو موضوع است ، به عنوان مثال :

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

■ هرگاه سطح رفاه کارشناسان امور قرنطینه حفظ نباتات بیشتر باشد، آلودگی درختان زیتون به آفت مگس زیتون کمتر می شود.

■ هرگاه پرداخت دستمزدها واقعی تر باشند، علاقه مندی کارشناس امور قرنطینه به وظایفش بیشتر است.

و - **فرضیه های محدود.** این فرضیه ها در علوم کاربردی مطرح می شوند و با جزیی کوچک از دانش بشر، ارتباط دارند، به عنوان مثال؛ فرضیه ای پیرامون اثر آب و خاک بر مهاجرت می تواند چنین باشد:

■ انتقال بخشی از آب رودخانه کارون به شهرستان رفسنجان موجب افزایش درآمد ارزی پسته کاران می شود.

■ انتقال بخشی از آب رودخانه کارون موجب کاهش مهاجرت شهروندان رفسنجان به مرکز می شود.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

ز - فرضیه صفر. فرضیه ای که منکر وجود رابطه یا اثر میان متغیرها است. فرضیه صفر قبل از تحقیق (از طریق منطق) یا بعد از آزمون فرضیه می تواند تحقق یابد.

■ علاوه بر فرضیات فوق فرضیه هایی مانند : قیاسی و غیره موجود است که پرداختن به آن ضروری نیست.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

کار عملی شماره 2

- آیا می توانید برای مسئله تحقیقی زیر سه فرضیه دلخواه تدوین کنید و مقابل از آنها فرضیه صفر بسازید؟
- یکی از راهبردهای مطرح در برنامه ریزیهای توسعه عشایری، ایجاد ساماندهی و اسکان عشایر است. این راهبرد در مجموعه مباحث توسعه عشایری به عنوان یکی از راهبردهای دگرگونی‌ساز یا رادیکال مطرح است.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

■ به لحاظ نظري، مخالفان ایده تداوم و استقرار کوچ نشيني، راهبرد فوق را وسیله‌اي براي دستیابی به هدفهاي توسعه جامعه عشایر از طریق خدمات رسانی بهتر به آنها و راهي مناسب براي نجات این جامعه از مشکلات عدیده مي دانند و موافقان آن، بر پیامدهاي منفي این راهبرد از قبیل؛ بروز ناهنجاریهاي اجتماعي، فرهنگی، اقتصادي و امنیتی و ... ناشي از تغییر شیوه زندگی و نبود زمان کافی برای سازگاري با شرایط جدید تاکید دارند.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

2- مفاهیم

■ در هر جامعه، پدیده ها به منظور انتقال پیام دارای مفاهیم خاص می باشند. لازمه ایجاد ارتباط میان محقق و پدیده های یک طرح یا پروژه، درک بیشتر از مفاهیم و ابعاد آن خواهد بود. از این رو، به دو طریق می توان فرضیه را تعبیه نمود :

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

■ - بوسیله فرضیه‌هایی که در تحقیقات دیگران بکار رفته است. با این روش میتوان مفاهیم را از نظریه به فرضیه انتقال داد و بررسی نمود. در این روش، محقق باید کاملاً تئوری آزمون شده تحقیق را درک کند و بداند که نظریه‌پرداز چه واقعیهایی را در تحقیق مورد نظر دارد، نظریه دارای چه فرضیه‌هایی است و هر فرضیه در حکم کلی از چند فرضیه به صورت جزئی و خاص بوجود آمده است و مفاهیم موجود هر فرضیه چه می‌باشند و چگونه آنها باید آزمون شوند.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

■ - هنگامی که انتقال مفهوم یا مفاهیم از يك نظریه امکان پذیر نباشد. مفهوم یا مفاهیم جنبه کلیت پیدا می کنند و بیان آن به صورت ذهنیت است، یعنی ماهیت کلی مفاهیم از عنییت دور گشته و جنبه غیر قابل مشاهده پیدا می کند، مانند؛ مفهوم "تعاون و مشارکت" که به عنوان دو پدیده اقتصادی و اجتماعی، مورد نظرند. بنابر این کلیت این مفاهیم سبب می گردد، محققان در اندازه گیری آنها دچار شبهه، ابهام و اختلاف شوند. از اینرو، افراد بنا بر نوع سلیقه و تفهیم و یا برداشتهای غیر معمول، مفهومی جدا از یکدیگر در نظر می گیرند و هر يك از آنان مفاهیم فوق را در قالب تعریف عملی بیان می کنند و بعد آنها را به بوته آزمایش می گذارند

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

■ - محقق در مفهوم‌سازی با منطق «روش قیاسی»، به ساخت یا تعریف يك مفهوم از طریق تئوریه‌ها و فرضیه‌های مشهور و ادار می‌شود. وی در این روش از کل مفهوم (تئوری) به سوی جزء آن (مفهوم) حرکت می‌کند و در این فرآیند از قدرت اندیشه و تفکرش استفاده می‌کند.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

■ - محقق در مفهوم‌سازی با منطق «روش استقرایی»، وادار می‌شود بر عکس روش قیاسی، مفهوم‌سازی را از جزء به کل (مفهوم) انجام دهد. به طوری که وی با مشاهده و ابعیتی می‌تواند به ارائه يك نظریه کلی بپردازد. از طرف دیگر «روش قراردادی» روش دیگری در ساختن تعاریف است. برخی اوقات مفاهیم از يك جامعه به جامعه دیگر متفاوت است. به طوری که این مفاهیم با گذشت زمان در فرهنگها رسوخ می‌کند و حالت قراردادی و اعتباری بخود می‌گیرند.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

از این رو، مشاهده می‌شود که مفهوم‌سازی در فرآیند انتقال پیام جزء استعدادهاي انسان به شمار می‌رود و فرآیند آن مستلزم ایجاد دو ویژگی؛ تجرید و تعمیم به شرح زیر است:

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

تجريد. مجسم کردن اشیاء یا انتزاع بخشیدن آن به منظور شناسایی در ذهن انسان است.

تعميم. عبارت است از شناخت ویژگیهای يك پدیده و تعمیم آن (عمومیت دادن) به پدیده‌های دیگر که به لحاظ شکل ظاهر با همدیگر مشابه و همانند نمی باشند. از اینرو، يك امر ذهنی برای رویت و مشاهده باید مفهوم‌سازي شده و قابل مشاهده و اندازه‌گیری شود.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

1-2 ابعاد و الفاظ در مفاهیم. برای تحقیق يك موضوع باید اندیشه با واقعیت و یا واقعیتها مقایسه و تطبیق شود. تطبیق اندیشه با واقعیت و یا واقعیات به دو صورت انجام می گردد :

- الف -** می توان از اندیشه به سوی واقعیت حرکت نمود
- ب -** می توان از واقعیت به سوی اندیشه گام برداشت.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

از اینرو، در يك تحقيق، گاهي تدوين و طراحی يك فرضیه می تواند از يك تئوري رایج شکل گیرد. اگر شیوه طراحی فرضیه بدین صورت انجام گردد، محقق وظیفه دارد، برای فرضیه سازی، ذهنیات را به عینیات آن تبدیل کند. در این مرحله، محقق باید سعی کند، آزمون تئوري یا فرضیه های تحقیق را انجام دهد. آزمون باید به زبان ساده و قابل سنجش باشد. از طرف دیگر، در تحقیقات اکتشافی و غیر تئوريك، نحوه فرضیه سازی بر عکس فوق است.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

■ در این مرحله، محقق وظیفه دارد، ابتداء امور عینی را به امور ذهنی یا واقعیات را به اندیشه تبدیل کند. محقق برای تبدیل مشاهده یا مشاهدات موضوع تحقیق خود باید آنها را ابتدا اندازه گیری کند. سپس درصدد تبدیل مشاهده یا مشاهدات به ذهنییات باشد. هرگاه محقق از اندیشه (تئوری، فرضیه ویا مفهوم) به سوی مشاهده (مشاهده، متغیر یا اندازه) حرکت کند، تئوری تحقیق را می تواند قابل مشاهده کند. فرآیند این حرکت در مدلسازی «عملی سازی» نام دارد. محقق در فرآیند «عملی سازی» باید بتواند يك تئوری را برای اندازه گیری، قابل مشاهده کند.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

از طرف دیگر، هر گاه محقق برای ساخت تئوری از مشاهده (مشاهده، متغیر یا اندازه) به سوی اندیشه (تئوری، فرضیه، یا مفهوم) گام بردارد و مترصد آن باشد تا امور مشاهده موضوع تحقیق را به قانون یا اصل کلی (تئوری) تبدیل نماید، وی در مدلسازی فرآیند «مفهوم سازی» را انجام داده است. محقق در فرآیند «مفهوم سازی» در صدد است، مشاهدات تحقیق را قابل فهم و آنها را تابع نظم کند و در کنترل خویش درآورد، تا از این طریق با تجارب تحقیقش به ساخت تئوری بپردازد.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

■ محقق برای انجام فرآیند «عملی‌سازی» یا فرآیند «مفهوم‌سازی» در تحقیق به ابزار خاص نیاز دارد. این ابزار موسوم به «ابعاد یا الفاظ» هستند. نامگذاری اشیاء یا مفاهیم با «ابعاد یا الفاظ» آنها را برای شناخت، راحت، ساده، قابل فهم و درک می‌کنند. انسان همواره با «ابعاد و الفاظ» می‌تواند اندیشه‌ها یا مشاهدات خود را نامگذاری و طبقه‌بندی نماید. با این شیوه وی می‌تواند اندیشه و مشاهداتش را تطبیق دهد و مقایسه کند.

2- انواع تعاریف

الف - تعاریف مفهومی . این تعاریف، شرح ابعاد و الفاظ واژه را که مبهم و دارای دامنه وسیعی داشته با دو ویژگی بیان می کند : الف - مفهوم ابعاد و الفاظ واژه با کلمات دیگری به جز خود آن باید تعریف شود ب- تعریف مثبت ابعاد و الفاظ واژه بر تعریف منفی آن رجحان دارد ، به عنوان مثال ؛ امروزه، مفهوم مهاجرت چنین تعریف می شود :

پدیده يك سويه که افراد، از يك جامعه بسته به يك جامعه باز به منظور کسب امتیازات اقتصادی و اجتماعی برتر حرکت می کنند.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

■ **ب- تعاریف عملکردی.** این تعاریف، به هنگام مشخص کردن شاخصها و معرفهای يك مفهوم کاربرد دارند. تعاریف عملکردی با هدف تعیین اعمال و رفتارهای يك مفهوم به منظور اندازه گیری عملی انجام خواهد گرفت. در این تعاریف تمامی ویژگیهای مفهوم که قابلیت اندازه گیری یا مشاهدات را دارد، بیان می گردند ، به عنوان مثال ؛ کوچ نشینی چنین تعریف می شود :

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

■ نوعی زندگی چادر نشینی است که در آن چادر نشینان برای تامین علوفه و استفاده از مراتع و پوششهای گیاهی طبیعی برای دامهایشان با مجموعه خانواده و وسایل و دام متناسب به صورت فصلی به قشلاق و بیلاق می روند.

■ مشاهده می شود که، در این تعریف شاخصهای کوچ نشینی برای اندازه گیری عبارتند از : چادر نشینی، تامین علوفه، مجموعه خانواده، قشلاق و بیلاق.

ج- تعاریف در منطق صوري

تعاریف وضعي؛ این تعاریف محصول تفکر انسان بوده و به صورت قطعي و غیر قابل تغییر است. که الفاظ یا ابعاد مفاهیم تحقق را برای الفاظ یا ابعاد مفاهیم دیگر استفاده کنند، تعریف وضعي است. فرهنگهاي لغات بر اساس این نوع تعریف، تالیف و گردآوری شده اند. به عنوان مثال : فرهنگ معین، هوش را به دو طریق تعریف می‌کند، الف ؛ فهم، شعور و ادراك , ب؛ عقل، خرد و جان.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

تعریف تجربی، این تعریف محصول تجارب بشر بوده و به دلیل کسب تجربه موفق مبتنی است. این مفهوم به زندگی گفته میشود که اقتصادان مبتنی بر کشاورزی در روستا است. به طوری که انسان با تجربه آموخته است که معیشت خود را از طریق روستا و محصولات کشاورزی تحصیل کند.

د - تعاریف تحلیلی

واژگان هر زبان در میان جوامع مختلف یکسان نمی باشند. از اینرو، گروههای گوناگون در بکارگیری الفاظ از معانی مختلفی استفاده می کنند و برای یکسان سازی آنها در اذهان باید ابتدا آنها را همگن و یکسان کنند تا کلمات به اذهان یکسان متبادر شوند.

3- متغیرها در مفاهیم و فرضیه

■ متغیرها یکی از مهمترین مباحث در تحقیقات هستند. متغیر عاملی است که ارزشهای مختلفی را بدان نسبت می دهند. آنها عناصری تغییرپذیر و قابل سنجش بوده و هدفشان شناخت علت یا عوامل پدیدایی پدیده ها (بر خلاف عوامل ثابت) است، مانند ؛ قد، سن، هوش، سواد و

■ متغیر، ایفاگر نقش رابط مفاهیم میان دو طرف فرضیه است و میان دو مفهوم، نوعی پیوستگی علی و معلولی ایجاد می کند. به طوری که دو مفهوم دارای تغییرات متقابل بر یکدیگر هستند و....

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

1- تعریف متغیر ؛ به هر صفت، ویژگی، عنصر کمی یا کیفی که در جریان يك تحقیق تغییر پذیرد، متغیر گفته می شود. مانند : فقر، خسارت و....

■ هنگامی که محقق در يك تحقیق بتواند متغیرها کیفی را هر چه بیشتر شاخص پذیرتر کند، تحقیق از روایی **2** بالاتری برخوردار خواهد بود.

نکته : وجود دونکته در مورد متغیرها ضروری است : 1- کیفی بودن بسیاری از متغیرها به معنای سنجش پذیری آنها نیست،

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

2- هر پدیده که در جریان تحقیق تغییر بپذیرد می توان آن را از جهتی متغیر خواند.

2-3 انواع متغیرها ؛ کاربرد متغیرها در زمینه های وسیع
موضوعهای تحقیقی سبب اهمیت شناخت انواع آنها می شوند که در زیر به آنها اشاره خواهد شد.

الف- متغیرهای اسمی؛ این متغیرها را می توان به دو قسمت، شق یا مقدار تقسیم نمود ، مثال ؛ هنگامی که انسان به لحاظ جنسیت به دو گروه، مردان و زنان تقسیم شود.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

ب-متغیرهای ترتیبی؛ محقق این متغیرها را می تواند بر اساس ارزشها و مقادیر مختلف و اولویت آنها به دو یا چند بخش تقسیم یا رده بندی کند، مثال؛ وضعیت تحصیلی را به عنوان يك متغیر می توان به لحاظ مقاطع تحصیلی به سطوح بی سواد، کم سواد، ابتدایی، راهنمایی، متوسطه، عالی رده بندی کرد.

ج-متغیرهای مستقل؛ هرگاه متغیری که بر دیگر متغیرها بتواند تاثیر گذارد متغیر مستقل نامیده می شود، مثال؛ سطح آموزش به عنوان متغیر مستقل در افزایش و کاهش تولید گندم به عنوان متغیر دیگر می تواند تاثیر گذار باشد، یا رفاه خانواده روستایی تاثیرپذیر از افزایش تولید گندم آنان خواهد بود. متغیر اول که سطح آموزش است به عنوان متغیر مستقل و افزایش یا کاهش تولید گندم و رفاه خانواده به عنوان متغیرهای تاثیرپذیر، متغیری وابسته می باشند.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

■ **د-متغیرهای وابسته؛** متغیرهایی که، در جریان يك تحقیق متاثر از متغیر یا متغیرهای مستقل باشند. در يك تحقیق، برخی پدیده ها از يك سو به شکل متغیر مستقل و از سوي ديگر، به صورت متغیر وابسته ظاهر شوند. به عبارتي، هر متغیر مستقل در جریان يك کار تحقیقي مي تواند به عنوان متغیر وابسته عمل کند. به عنوان مثال: در تحقیق پیرامون «پرورش و تکثیر میگوی در چوبیده آبادان» مشخص شد برخی کارگران سایتهای پرورش و تکثیر میگو به لحاظ عدم ثبات شغلي و کاهش دستمزدها، از مزارع پرورش میگو، شبانه به دزدی میگو مبادرت میکنند، در این تحقیق «دزدی» به عنوان يك متغیر وابسته، تابعي از عوامل: کاهش درآمد، کاهش ثبات اشتغال در سایت تکثیر و پرورش میگو شناخته شده است.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

نکته 1: برخی اوقات رابطه میان متغیر مستقل و تابع يك رابطه يك سویه مي باشد. به عنوان مثال: باران مي تواند بر مقدار و نوع گندم تاثیر بگذارد، ولي گندم بر نوع باران اثر ندارد.

نکته 2: در بیشتر موارد رابطه بين متغیرهاي مستقل و وابسته به پیدایش دور جهنمي (بسته یا باطل) منجر مي شود.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

■ به عنوان مثال : در جامعه ای که بیشتر افراد آن را قشر بی سواد تشکیل می دهند از منابع طبیعی آن جامعه به خوبی بهره برداری نمی شود. از آنجایی که، این جامعه قدرت تولید کالاهای خوب را ندارد. در فقر بسر خواهد برد. از طرفی، بدلیل اینکه جامعه فقیر است، افراد آن به خوبی نمی توانند فرزندان خود را که در حال افزایش هستند، آموزش دهند. بدین ترتیب، جامعه فقیرتر خواهد شد.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

ه- متغیرهای کنترل شده. در جریان تحقیق، برخی از متغیرها قابل کنترل هستند. به عنوان مثال: اگر بخواهید يك تحقیق پیرامون «نقش آموزش برنامه‌های تلویزیون در میزان تولید گندم روستاییان دو روستا» انجام دهید. ابتداء می‌توان رسانه تلویزیون را به عنوان يك متغیر اصلي و مشابه وارد یکی از روستاها نمود. آنگاه می‌توان تاثیر آموزش رسانه‌ای آن را بر افزایش گندم در روستا به خوبی مشاهده کرد.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

- شاخصها

انسان به منظور هدایت، نیازمند شناخت است، شناخت همان تطبیق ذهنیات با واقعیات به صورت دو سویه بوده که از راههای «عملی سازی» و «مفهوم سازی» مفاهیم انجام خواهد گرفت. سنجش شناخت با نشانه عینی صورت می گیرد و نشانه های عینی در مفاهیم و مفهوم سازی به شاخصها معروف هستند. به طوری که، سنجش شناخت، بدون شاخص سازی میسر نخواهد شد. به بیان دیگر، شاخصها نشانه های عینی قابل شناسایی و اندازه گیری ابعاد و الفاظ مفهوم هستند. ابعاد و الفاظ مفاهیم بوسیله شاخصها سنجش می شوند.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

می‌داند که اندازه کمیت معینی را مشخص کند،
لازارسفلد معتقد است : شاخصها، رده‌هایی مشاهده
شدنی هستند که محقق به وسیله آنها تفاوت‌های میان ابعاد
تحلیل شده را می‌تواند درک کند. بر همین اساس،
محققان اعتبار هر تحقیق را به درستی کاربرد هر
شاخص و سنجش و روایی آن را به تعیین شاخص‌های
دقیق و درست مرتبط می‌دانند. در شناخت مفاهیم
علاوه بر تعدد شاخصها در رده‌بندی، نوع، ترکیب و
وزن هر یک از آنها در تحقیقات اقتصادی و اجتماعی
می‌تواند از اهمیت ویژه‌ای برخوردار می‌باشند.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

1- مراحل شاخص سازی

محقق ابتدا باید تصمیم بگیرد که چگونه مفاهیم و نشانه‌های مقتضی عامل سنجش را در تحقیق می‌تواند در قالب الفاظ یا ابعاد طبقه، شغل، درآمد و... بیان کند. چگونه مطابق هدف تحقیق، واژه‌های ناملموسی همانند؛ ریشه‌ها، طرز تلقی و نگرشها را بررسی کند **4**. چگونه یک چارچوب نظری را در ابتدای تحقیق می‌تواند بر پایه شاخصها بنا کند و از اینرو، محقق باید مراحل شاخص سازی در یک تحقیق را، مطابق مراحل زیر انجام دهد :

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

- الف-شناخت جامع.** محقق باید واقعیت‌های مفهوم و سابقه آن را باید از طریق اسناد، مطالعات، مدارك و... بشناسد.
- ب- فهم درونی سازی.** محقق باید ابعاد و الفاظ واقعیت يك مفهوم را به صور ذهنی و کیفی و ناملموس بررسی، درك و با آن زندگی کند.
- ج - سنجش و درك مشترك.** محقق با زندگی در میان مردم باید بداند که چگونه با آن مفهوم ارتباط و چه ادراکی از آن دارد.
- د - تعیین حدود.** محقق باید واقعیت مفهوم را به صورت شفاف بیان کند تا از بی‌نظمی جلوگیری شود. به عنوان مثال : مفهوم «بنه یا واره» در فارسی چقدر متداول است و برای تعیین شاخص‌های آن چگونه باید دقت و درستی را برای نسبت دادن هر نظامی به آن اعمال کرد.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

ه- آرمانی سازی. آرمانی سازی واقعیت يك مفهوم مبتنی بر تجرید و تعمیم است. واقعیت يك مفهوم را باید در زمان و مکانهای مختلف به طور مقایسه ای شناخت و عناصر و اجزایش را استخراج کرد تا واقعیتی مطرح شود که تعمیم پذیر باشد.

و - همگن سازی. افراد گروه تحقیق هنگامی می توانند شاخصها را در زمانهای یکسان بکار برند که آنها همگن و همگون باشند.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

■ **ز - مدرج سازی.** شاخصها برای اندازه گیری به مدرج شدن نیاز دارند. به عنوان مثال : اگر بخواهید پیرامون «مبارزه با ماهیان شانه دار در افزایش تولید کیلکا به منظور افزایش سطح رفاه صیادان در دریای خزر» تحقیقی صورت گیرد، باید یکی از شاخصها " پیگیری مستمر شیلات در مبارزه با این ماهیان" باشد. چنانچه در این تحقیق، صیادان به دلیل عدم پیگیری موضوع از سوی مسئولان دلسرد شوند و واکنشی نشان دهند که در حد مشخصی باشد، در این صورت می توان به آنان نمره ای خاص داد. شاخصها در مدرج سازی به لحاظ نوع انگیزه و سرعت واکنش سنجیده می شوند.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

ل- استاندارد سازی. شاخصها مطابق با چهار منبع
بایداستانداردسازی شود:

- 1- شاخصها باید در راستای اهداف کلی طرح باشند.
- 2- تغییرات آتی طرح در محیط را در نظر بگیرند.
- 3- تاثیرات طرح بر جامعه تحقیق را در نظر بگیرند.
- 4- درک گروههای مورد بررسی در طرح را نسبت به پوشش
نیازهای اساسی آنها لحاظ کند.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

ی- تعیین درجات خاص. برای اندازه گیری شاخصها باید آنها را درجه بندی کرد ، به عنوان مثال ؛ از صفر تا 100 یا به روش از شدت تا حدت مانند : از موافق تا مخالف (بسیار موافق، موافق، بی نظر، مخالف، بسیار مخالف) .

ن- تعیین اعتبار شاخصها. در تحقیق، شاخصها نقش کلیدی در کار تحقیق را دارند. نشان دادن درست واقعیتها در تمامی ابعاد و جهات باید با اعتبار صورت گیرد. از اینرو، شناخت اعتبار شاخصها ضروری است ، مانند ؛ تحلیل سنجه، همسازی درونی، همخوانی یک شاخص

2- اصول شاخص سازی

اصل صراحت ؛ این اصل بر صریح و روشن بودن شاخصها برای جلوگیری از هرگونه ابهام، ابهام و سوگیری بکار می رود.

اصل جامعیت و فراگیری ؛ اصلی که برای شناخت هر موضوع جامعیت و فراگیری آن، نیازمند کاربرد شاخصها در سطح وسیع است.

■ جزئی کوچکی از پدیده است و پدیدهها در زمان و مکانهای معین قابل تعریف هستند. از این رو، شاخصها باید در زمان و مکانها بر اساس پدیدهها تعریف شوند.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

اصل وزن پذیری ؛ با توجه به گستردگی موضوعات در هر تحقیق و عدم تشابه میان آنها، شاخصهای متنوعی بکار می رود. شاخصها در تحقیقات مختلف از وزن یکسانی برخوردار نیستند. به عنوان مثال : اگر بخواهید برای «شناخت فعالیتهای یک کشاورز نمونه سال 1383» تحقیقی انجام دهید، شاخص آگاهی یا دانش کشاورز شامل : شاخصهای «زراعت» و «دقت حضور وی در کلاسهای آموزشی مبارزه با آفات» از وزن یکسانی برخوردار نمی باشند.

اصل طرد متقابل ؛ محقق در مراحل شاخص سازی باید از تداخل شاخصها با یکدیگر جلوگیری کند. این اصل به ممانعت از تداخل شاخصها با یکدیگر می پردازد.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

اصل همگنی ؛ محقق در مراحل شاخص سازی، باید شاخصها را به گونه ای ایجاد کند که پاسخگویان برداشت یکسانی از آنها داشته باشند. این اصل بر دقت محقق اشاره دارد.

اصل همسازی ؛ مطابق اصل همگنی برای ایجاد شاخصهای یکسان محقق برای کاربرد این اصل باید شاخصها را یکسان بکار گیرد تا همگان از آنها برداشت یکسانی داشته باشند.

اصل ترکیب پذیری ؛ در جریان شاخص سازی توجه به تجزیه پدیده های اقتصادی و اجتماعی باید مورد نظر باشد. محقق می تواند با تجزیه پذیری شاخصها موضوع آن را بهتر بررسی و تحلیل کند.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

اصل سنجش پذیری ؛ تحلیلها بر اساس اندازه‌گیری شاخصها امکان پذیر است. این اصل به سنجش پذیری شاخصها اشاره دارد.

اصل تکرار پذیری ؛ شاخصها به عنوان ابزار دقیق تحقیق باید در زمانهای متعدد به منظور محاسبه روایی از قابلیت سنجش دقیق برخوردار باشند. این اصل بدان اشاره دارد که تا در صورت تکرار، نتایج مشابه بدست آید.

اصل خطای سهو - عمد (فراغت از ارزش) ؛ محقق در هر تحقیق باید از اعمال خواسته‌ها، انتظارات و ارزشهای خاص خود در تحقیق جلوگیری کند. این اصل بدان اشاره دارد که شاخصها نباید تابع اعمال شخصی محقق باشند.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

اصل انعطاف ؛ این اصل بدان اشاره دارد که شاخصها، باید در هنگام تجزیه پذیری قابل تغییر و درجات واقعیت آن قابل نوسان و منعطف پذیر گردند تا از این طریق قابل سنجش باشند.

اصل مقایسه پذیری ؛ یکی از اصول اساسی فرآیند شاخص سازی، مقایسه واقعیت‌های اقتصادی و اجتماعی با یکدیگر است. این عمل توسط شاخصهای فوق انجام می شود.

اصل اعتبار پذیری ؛ به منظور اعتباردار شدن یک تحقیق، شاخصها باید مورد پذیرش محققان موضوع تحقیق قرار گیرند .

اصل نسبیّت ؛ شاخص

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

3-4 انواع شاخص

الف- شاخصهای ویژه ؛ این شاخصها در مقاطع زمانی خاص به صورت اعداد ظاهر می شوند و پراکندگی آنها بر اساس مبنایی همانند ؛ درصد تعیین خواهد شد.

مثال : شاخص قیمتها

ب- شاخصهای ترکیبی ؛ به بیان «موريس دوورژه» شاخصهای ترکیبی، شاخصهای ویژه‌ای هستند که دارای ماهیت یکسانی می باشند. به طوری که، این شاخصها در

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

شاخص واحد گردهم می آیند . از این رو، ماهیت پروژه می تواند نوع یا ترکیب شاخص را تعیین می کند تا محقق بداند چه نوع یا چه ترکیبی از شاخصها باید استفاده شوند، مانند : شاخص قیمتها که مجموعه ای از شاخصهای ویژه شامل : قیمت اجناس و کالاها دیگر است. شاخصهای ترکیبی به ساده و ترکیبی وزنی تقسیم می شوند.

پ- شاخصهای دوسطحی ؛ با توجه به موضوعهای غیر عینی و کیفی، شاخصهای دو سطحی و واقعیتهای غیر ملموس را بیان می کنند. این شاخصها از جنس شاخصهای عینی و ملموس هستند. مانند : شاخص رعایت فروع دین در روح تعاون و همیاری یا شاخص ممانعت از بی احترامی به نان به عنوان برکت خدا که اعتقادات دینی به این واژهها قابل لمس نمی باشند.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

ت- شاخصهای يك يا چند درجه‌اي ؛ شاخصهای يك درجه‌اي
پدیده‌های اقتصادی و اجتماعی ساده را با يك شاخص نشان
می‌دهند، مانند ؛ سن، در شاخصهای چند درجه‌اي، باید
پدیده‌های اقتصادی و اجتماعی پیچیده‌اي را که از چندین
شاخص تشکیل شده به چند شاخص مشخص کرد.

ث- شاخصهای متن ؛ شاخصهای متن کلیت و فراگیری يك
مقوله را برای بیان يك پیام نشان می‌دهد. به عنوان مثال :
در جهان سوم، شاخص نرخ زاد و ولد $5/3$ ، نمایانگر بي
برنامگی آن جامعه می‌باشد.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

ج- شاخصهای استنتاج ؛ این شاخص در عمق تاریخ جای دارد و محقق به طور غیر مستقیم، برای استنتاج یک واقعیت می تواند، یک شاخص را به کار برد. مانند : شناخت شیوه بهره برداری محصول از زمینهای زراعی یک روستا در عصر صفویه.

چ - شاخصهای عددی ؛ این شاخصها نمایانگر بیان درجات مختلف متغیر به وسیله اعداد است، مانند : 1، 2، 3

ه- شاخصهای مرتبه‌ای ؛ این شاخصها، سنجش مراتب را اندازه‌گیری می‌کنند، مانند: اندازه‌گیری شدت عواطف انسانی

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

خ- شاخصهای تغییر رفتار. (attitude) هدف از طرح چنین شاخصهایی، تغییر سطح آگاهی و افکار افراد جامعه (دگرگون کردن) است، مانند : دگرگون کردن مهارتهای کشاورزی بوسیله آموزش و ترویج يك شیوه از طرح در میان يك جامعه روستایی.

ر- شاخصهای فضایی. «مورنو» در تحقیقات اجتماعی، فضا را به عنوان شاخص مورد توجه قرار داد و کوشید، با این شاخص از بسیاری علایق، ارزشها و باورها، دو تصویر از يك جمع ارائه دهد و سپس آنها را با یکدیگر مقایسه کند، مانند : وجود افراد در يك مسجد و نقش آفرینی آنان در افزایش مشارکت برای تاسیس يك مجتمع کشاورزی.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

- ز- شاخصهای زبانی. این شاخص برای محتوای سخن و کلام به منظور رسیدن به کنه اندیشه افراد به کار می رود.
- د- شاخصهای حرکتی. این شاخص، از رفتار یا حرکت موضوع مورد مشاهده و قابل بررسی تصویری ایجاد می کند. شاخص حرکتی در مصاحبه‌ها کاربرد فراوان دارد.
- ذ - شاخصهای فرا زبان. ژرفای تحقیق با این شاخصها افزایش می‌گیرد، به عنوان مثال : بلند یا آهسته سخن گفتن، قطع کردن سخن دیگران، آهنگ کلام و... معنای ویژه و غیرمحتوا در رفتار فرا زبان دارد که از طریق مشاهده می توان به آن رسید.

پرسشهای فصل 4

- 1- مدل را تعریف کنید.
- 2- شروط لازم و کافی برای تاثیر دو متغیر را بر روی یکدیگر بنویسید.
- 3- نکات ضروری برای شناخت يك مدل را بنویسید.
- 4- فرضیه را تعریف کنید و مراحل ساخت يك فرضیه را نام ببرید، با ذکر يك مثال.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

- 5- اصل خطاي سهو – عمد در فرضيه سازي را تعريف كنيد، با ذكر يك مثال.
- 6- فرضيه جهت دار و فرضيه علي چيست؟ با ذكر يك مثال.
- 7- فرضيه صفر با فرضيه اصلي چه تفاوتی دارد؟ با ذكر يك مثال.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

- 8- تفاوت فرآیند عملی سازی و مفهوم سازی را تعریف کنید , با ذکر يك مثال بیان کنید.
- 9- ابعاد و الفاظ چه نقشی در يك مفهوم دارند ؟
- 10- انواع تعریف را بنویسید و مثالی برای هر کدام بیان کنید.
- 11- متغیر چیست و نقش آن در فرضیه را با ذکر يك مثال بیان کنید.

روشهای تحقیق در
اقتصاد کشاورزی

فصل پنجم

جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات (مشاهده)

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

هدف :

■ محقق نیاز دارد، داده‌هایی يك تحقیق را به اطلاعات تبدیل کند، تا پس از شناخت کامل بتواند آنها را با درستی تحلیل و تفسیر نماید. جمع‌آوری اطلاعات و یا مشاهده در اصل حلقه میان مدلسازی و تجزیه و تحلیل اطلاعات بشمار می‌رود. تجزیه و تحلیل اطلاعات نیازمند شناخت صحیح محقق از نحوه گردآوری داده‌ها و اطلاعات براساس مدل گزینش شده، می‌باشد. گردآوری اطلاعات دارای روشهای متعددی است. از اینرو، آشنایی محقق با آنها دارای اهمیت خاصی می‌باشد.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

■ در این فصل با توجه به تعدد روشهای جمع‌آوری اطلاعات در پژوهشهای اجتماعی و اقتصادی سعی شده فقط به روشهای رایج پرداخته شود تا محقق بتواند با روشهای مشاهده و انواع آن، مصاحبه (عوامل، مزایا، محدودیتها)، انواع پرسش (باز، بسته و...)، پرسشنامه (عناصر، ساخت و...)، روش اسنادی (منابع و انواع آن و...)، مطالعات موردی (زمینه‌های کاربرد، ابزار و فنون و...)، روش تک‌نگاری (زمینه‌های کاربرد، ابزار و فنون و...)، مقیاسها و طیفها (تعاریف، انواع و نحوه کاربرد آنها) و سایر مسایل مرتبط با آنها آشنا گردد. به طوری که تا با شناخت کافی تحقیقات خود را هدایت کند.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

روشهای جمع آوری اطلاعات

- 1- روش مشاهده
- 2- روش مصاحبه
- 3- روش اسنادی
- 4- مطالعات موردی
- 5 - مطالعات تک نگاری

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

1 - روش مشاهده

1-1 مشاهده همراه با مشارکت

2-1 مشاهده کنترل شده.

الف- مشاهده کنترل شده در میدان

ب- مشاهده کنترل شده در آزمایشگاه

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

2- روش مصاحبه

1-2 عوامل مصاحبه

الف - صحت و درستی.

ب- موانع مصاحبه.

ج- موضوع.

د - پرسش و سوالات مصاحبه

2-2 مزایای مصاحبه

- الف- برخی از مصاحبه شوندهگان را افراد بیسواد، کودک و خردسال تشکیل می دهند و جمع آوری داده و اطلاعات از این گروه به روش مصاحبه اهمیت دارد.
- ب- برخی از مصاحبه شوندهگان، چندان تمایلی به ارائه مطالب نوشتاری ندارند. بنابراین انجام روش مصاحبه با آنها اهمیت دارد.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

ج - پاره ای از افراد از قدرت بیان بالا در مقابل کاهش قدرت نوشتاری برخوردار هستند و ترجیح می دهند، پاسخ به پرسشها به صورت مصاحبه باشد.

د - در صورت طفره و دور شدن پاسخگو از سوالات کنترل پاسخها و پاسخگو برای پرسشگر آسان است و این روش از جمع آوری اطلاعات مهم است. به طوری که با این شیوه کنترل واکنشهای پاسخگو، برای پرسشگر راحت تر صورت می گیرد.

ه - در صورت نیاز به سوالی دیگر در روش مصاحبه می توان مجدداً مصاحبه را انجام داد

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

3-2 محدودیتهای مصاحبه. روش مصاحبه با توجه به مزایای فراوانش، دارای محدودیتهایی به شرح زیر است:

الف - هر گاه حضور مصاحبه کنندگان زیاد باشد، زمان انجام مصاحبه کم باشد در نتیجه هزینه‌های آن زیاد خواهد شد.

ب - هر گاه پاسخگو به دلایلی از مراحل مصاحبه ناخشنود گردد احتمال انحراف مصاحبه وجود خواهد داشت.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

- ج - به علت هزینه بر بودن روش مصاحبه با توجه به کاهش زمان، دامنه جمع آوری اطلاعات محدود خواهد شد.
- د - مصاحبه کننده به منظور دستیابی به مصاحبه شونده باید مراجعه‌های مکرر داشته باشد.
- ه - جمع آوری افراد برای مصاحبه، به لحاظ بعد و پراکندگی جغرافیایی مشکل خواهد بود.

انواع پرسش

1- پرسشهای بسته

مثال : آیا «دولت در کاهش تولید مرکبات شما در اثر
سرمازدگی در سال جاری مشارکت داشته است ؟»
بله خیر

2- پرسشهای باز.

مثال : «چرا و یا چگونه محصول مرکبات باغتان در سال
جاری کاهش یافت.»

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

- 3- پرسش دام (انحراف)
- 4- پرسشهای چند جوابی
- 5- پرسشهای مدرج

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

					سوالات
5	4	3	2	1	شدت نگرش
					1- حمایت ضعیف دولت از کشاورزان
					2- دوری مسافت میان بورس و بازار فروش محصول
					3- عدم عضویت در اتحادیه کشاورزان
					4- عدم تبلیغات و آموزش کشاورزان به منظور عضویت
					5- سوال دیگر

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

- 6- پرسشهای شناسایی
- 7- پرسشهای رفتاری
- 8- پرسشهای مرتبط با طرزتلقی
- 9- پرسشهای آرزویی
- 10- پرسشهای پیشنهادی

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

پرسشنامه

■ در يك طرح تحقیقاتي نحوه ساخت و تنظیم سوال پرسشنامه، اهمیت ویژه‌ای دارد. «هایمن» معتقد است که يك پرسشنامه را می‌توان با يك آزمایش مقایسه نمود. برای افراد پاسخ به پرسش همانند این است که در يك شبه آزمایشگاه قرار دارند و واکنشهای شفاهی را از خود نشان می‌دهند. تدوین پرسشنامه به لحاظ اعتبار و پایایی يك سوال از حساسیت ویژه‌ای برخوردار است.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

بر همین اساس، هنگامی يك پرسشنامه داراي اعتبار و پویایی است که متخصصان رشته‌های مختلف در تهیه و تنظیم آن شرکت داشته باشند. مشارکت محققان در تهیه و تنظیم يك پرسشنامه غنای تازه‌ای به آن می‌بخشد. در تهیه يك پرسشنامه توجه به دو نکته: «شکل یا قالب پرسشها» و «محتوای» آنها ضروري به نظر می‌رسد. محقق ابتداء باید به دلیل گستردگی پژوهشهای اقتصادی و اجتماعی به تعیین حد و مرزهای موضوع آن و یا محدود کردن آن بپردازد، سپس وي به تحديد موضوع و تعیین سوالات متناسب با موضوع اقدام کند.

چارچوب پرسشنامه

■ در يك پرسشنامه، پرسشها با شیوه‌های قیفی یا هرم وارونه تنظیم و بیان می‌شوند :

1- شیوه قیفی. تنظیم سئوالها در این روش به این ترتیب است که، به طور منظم از سوالات عمومی شروع و سپس به سوالات ویژه یا تخصصی ختم می‌شود.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

2- شیوه قیف وارونه. این شیوه به نام هرم وارونه هم (معکوس) معروف است. در هرم وارونه، پرسشنامه با طرح سوالات تخصصی شروع و سپس به صورت آرام، آرام با سوالات عمومی پایان می یابد. محقق در تهیه و تنظیم پرسشنامه باید در راستای اهداف و تسلسل رابطه منطقی سوالات هدفمند بودن هر سوال و عدم اثر القایی سوالی بر سؤال دیگر را رعایت کند.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

در ساخت پرسشنامه، دو طرح زیر موجود می باشد :

الف- طرح منفرد. این طرح با طراحی سؤالاتی که در ارتباط متقابل با سوال قبلی بعدی است، مدون می شود.

ب- طرح خوشه‌ای. در این طرح پرسشها با یکدیگر ارتباط دارند و پرسشنامه به صورت خوشه‌ای به چندین فصل تقسیم می شوند

3- روش اسنادی

■ در تحقیقات اقتصادی و اجتماعی از مهمترین روشهای جمع‌آوری اطلاعات «روشهای اسنادی» است. در این روش، جمع‌آوری اطلاعات، بوسیله شناسایی تحقیقات گذشته و پژوهشهای اسنادی به عنوان مآخذ و منابع از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، مانند: تحقیقات تاریخی اسناد و مدارک

4- مطالعات موردی

4-1 زمینه‌های کاربرد

الف- برای شناخت کل واقعیت

ب- برای شناخت ابعاد نهان پدیده‌ها

ج - برای دستیابی به کلیت منحصر به فرد

4-2 فنون و شیوه

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

5 - مطالعات تک نگاری

1-5 زمینه‌های کاربرد

2-5 تدوین طرح تک نگاری

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

نکته : به دلیل پیوستگی و واقعیت حال موضوع مورد بررسی یا پدیده مورد نظر با گذشته، کاربرد روش تاریخی در این مقطع ضروری می باشد.

■ به عنوان مثال : اگر بخواهید تحقیقی پیرامون «اتحادیه و تعاونیهایی تولیدکنندگان میوه و سیفیجات ایران در سال 1383» انجام شود، مطابق فهرست و مندرجات زیر با شیوه «مونوگرافی» می توان موضوع را بررسی نمود :

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

فصل اول: پرداختن به جغرافیای جامعه مورد مطالعه به لحاظ : مشخصات دامنه جغرافیایی این جامعه .

فصل دوم : پرداختن به شکل و قالب اسکان اتحادیه‌ها و تعاونیهایی این جامعه در کشور به صورت درونی و بیرونی.

فصل سوم: پرداختن به ساختمان جمعیتی این جامعه به لحاظ ترکیب جمعیت، تحرکات آن، ازدواج، مهاجرت، بومی و غیر بومی بودن افراد، زاد و ولد، مرگ و میر و....

فصل چهارم : پرداختن به ترکیب گروه‌ها و قشرهایی آن و روابط بین گروه‌ها در درون و بیرون.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

فصل پنجم : پرداختن به شرحی از موضوع این جامعه و تعیین پراکندگی آن و دامنه فعالیت آنان و نوع تولیدات و میزان تولید باغی، نوع محصول، حقوق شاغلان، میزان ارزش افزوده فرآورده‌های آن، مقایسه دستمزدهای کارکنان با مخارج و....

فصل ششم : بیان نوع مالکیت، ابزار یا ماشین آلات و ابزارهای کشاورزی و...

فصل هفتم : فرهنگ، مذهب، آداب و رسوم، خرافات، اعتقادات، مراسم رسمی و غیر رسمی، ظواهر زندگی مانند خوراک، پوشاک، سازمانهای قدرتی و... در جامعه.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

فصل هشتم: نتیجه‌گیری، نقاط ضعف، قوت و پیشنهادات
فصل نهم: فهرست لغات، اصطلاحات، فهرست مطالب و
نقشه‌ها

مقیاسها و طیفها

1 - مقیاسها

- الف- مقیاسهای اسمی
- ب- مقیاسهای ترتیبی
- ج- مقیاسهای فاصله‌ای
- د- مقیاسهای نسبی.

2 - طیفها

الف- طیف بوگار دوس.

ب- طیف ترستون

ج- طیف لیکرت.

د- طیف گاتمن.

ه- طیف آزگود

روشهای تحقیق در
اقتصاد کشاورزی

فصل ششم

روش شناسی

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

هدف :

این فصل در نظر دارد به دو مبحث زیر اشاره کند.

الف ؛ روش شناسی

ب ؛ روشهای تجزیه تحلیل داده های آماری

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

الف) مبحث اول

■ شناخت علمی پیامها و هدفهای علم با «روش شناسی» صحیح انجام می گردد. برخی افراد روش شناسی را شاخه‌ای از علم و برخی دیگر، آن را وسیله‌ای برای دستیابی به دستاوردهای قابل قبول و علمی دانسته، پاره‌ای دیگر «روش شناسی» را مطالعه نظم یافته و منطقی برای هدایت تفحص علمی می دانند.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

■ نظرات و عقاید اندیشمندان نشان می‌دهد، «روش شناسی» یک نوع فلسفه و بینش است که در راه قوام روشها به‌کار می‌رود. به طوری که در این مبحث در نظر است که؛ برای اطلاع بیشتر محقق به مباحث روش‌شناسی به موضوعات روش، بینشهای مکاتب، انواع آن (با شاخص زمان، ژرفایی، وسعت و تحلیل آماری) روش تحلیل محتوا و مسائل مرتبط به آن، روایی و پایایی، روش تاریخی، نمونه‌گیری و اندازه‌گیری حجم و... بپردازد.

1 - روش

روش را می توان : مجموعه دانشی از شیوه ها و تدابیر دانست که به صورت نظم یافته و عقلانی 1 به شناخت حقیقت یا واقعیت به منظور جلوگیری از لغزشها و شکستن بتهای دانش مطابق با روح علمی بکار می رود. از این رو، انسان با بکارگیری قواعد این مجموعه (دانش) می تواند به بررسی و پژوهش واقعیتها به منظور کشف مجهولات و حل مشکلات هدایت شود.

از تعریف روش چنین استنباط می شود، روش نیز دارای ویژگیهای نظم، عقلانیت، روح علمی، واقعیتگری، شك دستوری می باشد، که در زیر به آنها پرداخته خواهد شد.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

2- خصیصه‌های روش

1-2 ویژگی نظم در روش

2-2 ویژگی عقلانیت در روش

3-2 ویژگی روح علمی در روش

4-2 ویژگی واقعیت‌گری در روش

5-2 ویژگی شك دستوري در روش

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

3- بینشهای مکاتب

4- انواع روشها

4-1 روش با شاخص زمان

الف (روش مقطعی

ب (روش تحقیقات طولی

ب- 1 روش پانل

ب- 2 روش روندپژوهی

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

2-4 روش با شاخص ژرفایی

الف) روش پهنانگر

ب) روش ژرفانگر

3-4 روش با شاخص وسعت

الف) روش جامعه شناسی کلان

روشهای تحقیق در
اقتصاد کشاورزی

فصل هفتم

نتیجه‌گیری

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

هدف :

■ مخاطب همواره سعی دارد، نتیجه کار تحقیق در مورد يك پدیده را نسبت به بخشهاي ديگر آن مشاهده کند. وي با مطالعه چند صفحه از بخش نتیجه‌گيري به راحتی مي تواند به مفيد يا غير مفيد بودن تحقيق پي ببرد. از اين رو، بخش نتیجه‌گيري گزارش، براي مخاطب از اين جهت داراي اهميت است که بدون آنکه اجباري براي مطالعه بخشهاي ديگر گزارش باشد، به عبارتي آیا مطالعه ساير گزارش تحقيقي براي او مفيد است؟ و يا اينکه مخاطب بر اساس تشخيص و ارزيابي بخش نتیجه‌گيري سريعا "تصميم مي‌گيرد. که ساير بخشهاي گزارش را مطالعه کند يا خير؟

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

■ تعیین نتایج يك کار تحقیقاتي اجتماعي براي مخاطبان باید با دقت زیاد انجام شود. بر همین اساس، نتیجه‌گیری مطلوب در ارایه يك کار تحقیقي اجتماعي هنگامی میسر است که از سه اصل زیر تبعیت نماید :

■ خطوط اصلي روش علمي در يك تحقیق بصورت شفاف یادآوری گردد.

■ دستاوردهاي نوین شناخت «موضوع تحقیق» در پوشش نقاط ضعف و قوت معرفی گردد.

■ پس از شناخت نقاط ضعف و قوت «موضوع تحقیق»، پیشنهادات عملي براي اصلاح یا تقویت طرح یا پروژه ارایه گردد.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

1- یادآوری خطوط اصلی روش علمی

- نکات موضوع تحقیق باید به روش علمی بیان شود.
از آنجایی که یادآوری آنها در بخش نتیجه گیری به عنوان خطوط اصلی دارای اهمیت است به شرح آنها می پردازیم:
- الف - سوال یا پرسشش آغازین که در آخرین فرمول بندی در طرح مسئله بیان شده است، معرفی گردد.
- ب- مشخصات عمده مدل تحلیلی معرفی گردد.
- ج- میدان مشاهده و نوع کاربرد روشها در تحقیق موضوع که بکار رفته است، معرفی شود.
- د- چنانکه در موضوع تحقیق از فرضیه استفاده می شود تطبیق فرضیه های مورد انتظار و نتایج باید صورت گیرد.
- ه- رؤس تفسیرهای مربوط به انحرافها یادآوری گردد.

2- دستاوردهای جدید (نقاط ضعف و نقاط قوت)

- محقق به هنگام بررسی يك پدیده اجتماعی به دو نوع شناخت که می تواند نقاط ضعف و نقاط قوت تحقیق را نشان دهد دست می یابد. ذکر این شناختها در بخش نتیجه گیری تحقیق ضرورت دارد. در ذیل به این نوع شناختها پرداخته می شود.
- شناختهای جدید مرتبط با موضوع مورد بررسی
- شناختهای نظری جدید

روشهای تحقیق در
اقتصاد کشاورزی

- 2-1 شناختهای جدید مرتبط با موضوع مورد بررسی**
- 2-2 شناختهای نظری جدید**

نتیجه‌گیری

■ در این فصل بیان گردید که محقق همواره سعی دارد، نتیجه کار تحقیقش را مشاهده کند. بدین ترتیب او باید ابتدا سعی کند، تا چند صفحه از بخش نتیجه‌گیری را به صورت مفید بنویسد. بخش نتیجه‌گیری گزارش، برای مخاطب دارای اهمیت است. زیرا این بخش مخاطب را برای بررسی تحقیق ترغیب می‌کند بدین جهت باید آن را با دقت زیادی بنویسد. نتیجه‌گیری مطلوب از یک کار تحقیقی اجتماعی هنگامی میسر است که از سه اصل زیر تبعیت نماید. خطوط اصلی روش علمی را در یک تحقیق به صورت شفاف یادآوری کند.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

■ دستاوردهای نوین شناخت «موضوع تحقیق» در پوشش نقاط ضعف و قوت معرفي گردد، و در انتها براي نقاط ضعف و قوت «موضوع تحقیق» پیشنهادات عملي براي اصلاح يا تقويت طرح يا پروژه ارايه دهد.

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

پرسشهای فصل هفتم

- 1- نتیجه‌گیری مطلوب تابع چه اصولی می باشد، توضیح دهید.
- 2- در یادآوری خطوط اصلی چه مواردی باید رعایت شود، توضیح دهید.
- 3- نقاط ضعف و قوت یک تحقیق با چه دستاوردهایی بیان می‌شود. این دستاوردها دارای چه اهمیتی می‌باشند؟

روشهای تحقیق در اقتصاد کشاورزی

پایان

www.salampnu.com

سایت مرجع دانشجوی پیام نور

- ✓ نمونه سوالات پیام نور : بیش از ۱۱۰ هزار نمونه سوال همراه با پاسخنامه
- تستی و تشریحی
- ✓ کتاب ، جزوه و خلاصه دروس
- ✓ برنامه امتحانات
- ✓ منابع و لیست دروس هر ترم
- ✓ دانلود کاملاً رایگان بیش از ۱۴۰ هزار فایل مختص دانشجویان پیام نور

www.salampnu.com